

TÜRKİYE'DE KOLLUK ŞİDDETİ Raporu

MAZLUMDER

2021

TÜRKİYE'DE KOLLUK ŞİDDETİ
Raporu

İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği

Molla Gürani Mah. Şehit Pilot Mahmut Nedim Sk. No: 4 Kat: 4
Fatih / İSTANBUL (Aksaray Metro Durağı B Kapısı Karşıısı)

www.mazlumder.org | mazlumder@gmail.com

+90 (0212) 526 24 40 | Faks: +90 (0212) 526 24 41

İstanbul 2021

Rapora Katkı Sunanlar:

Ahmet Sait ÖNER, **Ahmet YALÇIN**, Ali ÇALDIR, **Ali ÖNER**, Aziz Oğuzhan KARAMAN
Hacer KORKMAZ, Hüseyin SEVİM, **Nezir GÜNEŞ**, Resul UZAR, **Sümeyye KESER**
Sümeyye YAMAN, **Uğur DURSUN**, Nuri YILMAZ

Tüm hakları saklıdır. İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (MAZLUMDER)'nin izni olmadan, kaynak göstermek şartıyla alıntı yapılabilir.

Bu rapor MAZLUMDER ilkeleri gereği, devlet veya devlet dışı kişilerden, kurumsal yahut şahsi hiçbir maddi fon veya finans kullanılmaksızın, MAZLUMDER üye ve gönüllülerinin maddi-manevi emek ve katkılarıyla hazırlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	1
GİRİŞ	3
KOLLUK ŞİDDETİYLE İLGİLİ ÖRNEKLER	6
1. Kolluk kaynaklı “ağır” işkence ve kötü muamele örnekleri	6
1.1. Kaçırma olayları:	6
1.2. Çıplak arama:	6
1.3. Gözaltında başörtü çıkarttırma:.....	7
2. 6 Aylık periyotta kolluk şiddeti örnekleri.....	7
3. Örneklerden çıkan sonuç	12
KOLLUK ŞİDDETİNDE MEVZUATIN ROLÜ	15
1. Mevzuat kaynaklı temel problem mevzuatın felsefesi	16
1.1. “Düzen” tanımı ve yol açtığı belirsizlikler	16
1.2. Kolluk yasalarında “devletin bekası ve güvenliği” vurgusu.....	17
2. Mevzuatla ilgili genel değerlendirme	17
KOLLUK ŞİDDETİNİ BESLEYEN KURUMSAL KÜLTÜR.....	19
KOLLUK ŞİDDETİNİ BESLEYEN SİYASET DİLİ	21
1. Askerliğin ve kolluk birimlerinin oturtulduğu konum	22
2. “Askerimiz”, “polisimiz” ifadeleriyle kendini gösteren ayrıcalık ve sahiplenme dili. 22	
3. Polis şiddetini teşvik eden dil.....	23
KOLLUK ŞİDDETİ KARŞISINDA YARGININ TAVRI.....	25
1. Kolluk şiddeti karşısında yargının tavrına dair örnekler	25
2. Konuyla ilgili Anayasa Mahkemesi kararlarından örnekler	27
3. Yargının tavrına dair değerlendirme ve sonuç.....	28
KOLLUK KUVVETLERİNİN EĞİTİM DURUMU ve MESLEKİ EĞİTİM.....	30

1. Polis.....	30
2. Jandarma	31
3. Korucular	31
4. Kolluk kuvvetleri eğitiminin önemi	31
5. Alınan Eğitimin İçselleştirilememesi	36
6. Kolluk kuvvetlerinin eğitime dair değerlendirme ve sonuç	37
KOLLUK DENETİM MEKANİZMALARI	38
1. Kolluk Uygulamalarının Denetimine Neden İhtiyaç Duyulur?	38
2. Kolluk Uygulamalarının denetiminde iç ve dış denetim mekanizmaları nelerdir? ...	39
3. Adli- idari kolluk uygulamasında karşılaşılan problemler	41
DEĞERLENDİRME ve SONUÇ	43
EK 1: Kaçırılma Vakaları Hakkında MAZLUMDER Basın Açıklaması	47
EK 2: Uşak'ta gerçekleştiği iddia edilen çıplak arama uygulaması	52
EK 3: Gözaltında başörtüsünün alınmasıyla ilgili MAZLUMDER raporları	54
1. MERSİN KOM GÖZLEM RAPORU	54
2. BATMAN, "GÖZALTINDA BAŞÖRTÜSÜ ÇIKARILAN KADINLAR" RAPORU	57
EK 4: İlgili kurumlara kolluk uygulamalarını denetleme yetkisi veren hukuki düzenlemeler.	60

ÖNSÖZ

Kolluk Şiddeti sürekli şikâyet edilen bir konu olagelmıştır. Bu durum bir iddia değil kolluğa işi düşen herkesin bir şekilde şahit olduğu; anlatılan, yaşanan bir olgudur.

2004 yılında, AB'ye uyum sürecinde yapılan birçok düzenleme ile Kolluk hizmetleri şeffaflaşmış, işkence ve kötü muamele neredeyse sıfırlanmıştı. Yapılan değişiklikler, Türkiye tarihi açısından bir devrim niteliğindedir. Henüz öğrenci olduğu 12 Eylül darbe döneminde kolluk ile tanışan bir akademisyen arkadaşımız, AB uyum sürecinde bir trafik olayı sebebiyle karakola uğramak zorunda kaldığında yaşadıklarını, polislin tutum ve davranışlarının pozitif yönde ne kadar çok değiştiğini ve bir misafir gibi karşılandığını hayretle anlatmıştı.

Ancak son zamanlarda güvenlik öncelikli politikalar sebebiyle bu tablo değişmeye başlamıştır. Bu raporda da anlatıldığı gibi kolluk, önlemekle görevli olduğu şiddetin bizzat faili haline gelmektedir.

Kolluk yüz binlerle ifade edilen personelden oluşuyor. Çoğunluğu yetki ve sorumluluklarını kanun çerçevesinde icra ederken, içlerinde yetkilerini suiistimal edenler de çıkmaktadır. Etkili bir soruşturma ve kovuşturma olmayıp, tam tersi "koruma" söz konusu olunca, kolluğun imajı da bunlar tarafından belirlenmektedir.

Gerekli tedbirler alınmadığı takdirde durumun daha da kötüye gideceğini tahmin etmek zor değildir. Bu tedbirlerin başında da eğitim ve denetim gelmektedir. Yapılan araştırmalar gösteriyor ki iyi eğitim almış ve eğitimi içselleştirmiş personel, yetki ve sorumluluklarını yasal çerçeve içinde yerine getirme konusunda daha dikkatlidir. Ne yazık ki bu devasa kütlenin içinde bu niteliklere sahip personel oldukça azdır.

Eğitim kadar önemli ikinci tedbir denetimdir. Denetim hem ihmali, hem de ihlali önleyecek; personeli yanlışla düşmekten ve yanlış yapmaktan koruyacaktır.

Eğitim ve denetim kesintisiz devam ettiği halde suça bulaşan ise mutlaka cezalandırılmalıdır. Hangi gerekçeyle olursa olsun, suça bulaşanlar korunduğu ya da kayırıldığı zaman hukuk ve adalet duygusu zedelenir.

Kolluk mensubu sıradan vatandaş değildir. Devlet gücünü temsil ettiği için olaylara müdahale ederken sorumlu davranmak zorundadır. Kendini mahkeme yerine koymak kahramanlık değildir. Asıl kahramanlık en zor görevi dahi yasal çerçevede yapabilmektir. Ödülü ve övgüyü asıl hakeden budur.

“Sorunu tespit çözümün yarasıdır” diye düşünüp, MAZLUMDER olarak kolluk şiddetiyle ilgili bu raporu hazırladık. Maksudımız namlu ucunda görev yapan insanları hırpalamak ve karşı karşıya bulunan zorluğu görmezden gelmek değil, bütün toplumu memnun edecek şartların oluşmasına katkı yapmaktır.

Raporun hazırlanmasında emeği geçen arkadaşlarım, Ahmet Sait ÖNER, Ahmet YALÇIN, Ali ÇALDIR, Ali ÖNER, Aziz Oğuzhan KARAMAN, Hacer KORKMAZ, Hüseyin SEVİM, Nezir GÜNEŞ, Resul UZAR, Sümeyye KESER, Sümeyye YAMAN ve Uğur DURSUN’a ve raporun editörlüğünü yapan Nuri YILMAZ Bey’e teşekkür ederim.

Raporun hayırlara vesile olmasını dilerim.

Ramazan BEYHAN

MAZLUMDER Genel Başkanı

GİRİŞ

Modern tarihi boyunca Türkiye, kolluk şiddetinden sürekli şikâyet edilen bir ülke olagelmıştır. Polis, devletin asık yüzü, karakollar ise sopayla vatandaşın ıslah edildiği (!) devletin soğuk mekânlarıdır. Bir iş düştüğünde tedirgin olunan, gidilmek istenmeyen, ayakların geri geri gittiği birimlerdir. Bu imaj durup dururken oluşmamıştır; büyük küçük türlü yaşanmışlıkların zihinlerde oluşturduğu bir izdir. Geçmişe dönük yüzeysel bir medya taramasında bile bu imajı besleyen birçok örnekle karşılaşılabilir.

AB'ye uyum süreci çerçevesinde 2004 yılında yapılan kapsamlı yasal değişiklikler, polis algısı ve polis şiddeti yönünden önemli bir dönüm noktası teşkil eder. Yakalanan kişiye haklarının derhal okunması o döneme kadar sadece filmlerde görülen bir uygulamayken, bu düzenlemelerle birlikte Türkiye'de de uygulanmaya başlanmıştır. Gözaltı süreleri bir cezalandırma aracı durumundayken bu düzenlemeyle birlikte adi suçlar için yakalama anından itibaren 24 saat, örgütlü suçlar için 3 gün ile sınırlandırılmıştır. İfade alırken şiddet kullanılması normal bir durumken, işkence, cebir, tehdit, bedensel veya ruhsal müdahale ve kötü davranış yasaklanmıştır. İfade esnasında avukat bulundurma hakkı getirilmiş, avukat olmadan alınan ifadelerin (sanık tarafından doğrulanmadıkça) hâkim veya mahkeme tarafından şüpheli kabul edileceği ilan edilmiştir. Gözaltına alınan kişilerin nezarethaneye getiriliş anını, yapılan işlemleri, ifade verme sürecini ve diğer aşamaları kayıt altına alan; ifade veren kişilerin güvenliğinin ve barınma ortamlarının sürekli denetim altında tutulmasını sağlayan Nezarethane İyileştirme ve Kontrol Sistemi (NİKS) bu dönemde faaliyete geçirilmiştir.

O güne kadarki durum göz önüne alındığında bu düzenlemeler bir devrim niteliğinde olmuş, sonraki süreçte de etkisini göstererek kolluk-vatandaş ilişkisi yönünden cumhuriyet tarihinin en özgürlükçü ortamını oluşturmuştur.

Fakat ne yazık ki bu dönem uzun sürmemiştir. 2004 Yılından sonra farklı dönemlerde birçok düzenleme yapılmış ve her yeni düzenleme güvenlik öncelikli değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Henüz eskisiyle kıyaslanacak boyutta olmasa da, bugün yine güvenlik öncelikli politikaları ve kolluk şiddetini konuşuyoruz.

Kolluk mensupları, kanunlar ve yönetmeliklerle düzenlenmiş yetkileri çerçevesinde bir yandan şiddeti önleyen unsur iken öte yandan iki türlü şiddetin de faili pozisyonundadır. Birincisi suç ve suçlu ile mücadelede kullanılan ve meşru görülen güç kullanımı, ikincisi amaç ve yetkiyi aşan meşru görül-meyen güç kullanımı. Kolluğun faaliyet alanı, doğası gereği güç kullanımı gerektirmektedir. Suç ve suçluyla mücadele her zaman sadece söz ve ikna ile yapılamaz; silah çekene silah çekmeyi, kaba kuvvet uygulayana kaba kuvvet kullanımını gerektiren bir an mutlaka vardır ve bu meşru görülen şiddettir. Fakat faaliyetin doğasında bulunan bu unsur, çok iyi kontrol altında bulundurulması gerektiğinin de açıklamasıdır aynı zamanda. Sıkı bir şekilde denetlenmediğinde bu doğa kontrolden çıkar ve vatandaşın aleyhine işleyerek özgürlükleri zehirlemeye başlar.

Güvenlik öncelikli politikalar siyaset ve bürokrasi tarafından genellikle sevilir ve tercih edilir. Ancak denetlenmeyen güç bir vakit sonra kendi özerk alanını oluşturmaya çalışır ve bağımsızlaşarak kendisi için hareket etmeye başlar. Devlet içerisinde ortaya çıkan ve meşru olmayan bu yapılaşmanın literatürdeki karşılığı mafyalaşmadır. Kolluk yetkilerinin çok ama denetimin az olduğu ülkelerde kolluğun gittikçe mafyalaştığı, gözlenebilen bir olgudur.

“Kolluk” dendiğinde yekpare bir yapı algılanmamalıdır. Bu yapı, 2020 itibariyle yaklaşık 280,000 polis¹, 175,000 jandarma² ve 29.000 bekçinin³ meydana getirdiği devasa bir kütledir. Hiç biri birbirinin aynı olmayan personel içerisinde görevini hakkıyla yerine getiren çok kaliteli ve sorumlu bireyler bulunduğu gibi, görevini kötüye kullanan ya da hakkıyla yerine getirmeyen bireyler de bulunmaktadır. Halkla doğrudan temas halindeki böyle yapılarda imaj kaybına yol açan sorumsuz personeldir. Görev sorumluluk bilincinin yüksek oluşu, kollukla ilgili işlerin iyi bir şekilde yürütmesini sağlar; ancak devlet vatandaş ilişkisinde arzulanandan zaten bu olduğu için yolunda giden işler görünmezler. Görünür olan ve hakkında konuşulan, yolunda gitmeyen işlerdir; çünkü bunlar vatandaşa, kötü muamele, şiddet, baskı, hakaret veya işinin görülmemesi olarak yansır. Büyük kütlelerde imajın duyarsız ve sorumsuz personel tarafından belirlenmesinin sebebi budur.

Kolluğun imajındaki bozukluk, iktidardaki yozlaşmayla paralel yürür. Mehmet Akif’in veciz bir şekilde ifade ettiği, *“Kenar-ı Dicle’de bir kurt aşırsa koyunu, Gelir de Adl-i İlahi sorar Ömer’den onu”* ilkesi uyarınca yönetici, en alt seviyedeki memurun hatasından bile sorumludur.

İster kolluk birimleri, isterse iktidar için; kötü imajdan sıyrılmanın ve aklanmanın en etkili yolu, etkin bir denetimdir. Yanlışların ortaya çıkmasını “kirli çamaşırların ortaya dökülmesi” olarak görmeyen ve çürüklerin ayıklanması için fırsata çeviren bir yapı temiz kalmayı daha kolay başarır. Ancak gerekçesi ne olursa olsun yanlışlara sahip çıkan bir yapı, yanlışların lekesini daima alnında taşır.

“Hukuk devleti”, yasaların herkes için aynı şekilde uygulandığı, görev ve konumu ne olursa olsun kimsenin kayırılmadığı devlettir. Bu rapor, son dönemlerde yeniden artışa geçen kolluk şiddetine dikkat çekmek, şiddeti besleyen düzenlemeleri ve şiddeti cesaretlendiren tutumları incelemek ve

¹ Türkiye genelinde 1, 2, 3 ve 4. sınıf olarak 3 bin 528 emniyet müdürü, 596 emniyet amiri, 402 başkomiser, 1932 komiser, 13 bin 994 komiser yardımcısı, 2 bin 268 kıdemli başpolis memuru, 2 bin 126 başpolis memuru, 261 bin 648 polis memuru görev yapmaktadır.

² Subay sayısı 4 bin 540, yedek subay sayısı bin 190, astsubay sayısı 25 bin 914, uzman erbaş 50 bin 434, erbaş ve er sayısı 72 bin 122, memur 2 bin 539 ve işçi sayısı ise 810 olarak toplam 176 bin 75 personel

³ Türkiye genelinde 70’i kadın olmak üzere, 28 bin 266 bekçi görev yapmaktadır.

böylece hukuk devletine yakışan tutumun ne olduğunu hatırlatma sorumluluğumuz gereği kaleme alınmıştır.

Bu çerçevede önce derneğimize yapılan başvurular ve medya taraması yoluyla kolluk şiddetiyle ilgili örnekler verilecek, bunların nitelikleriyle ilgili değerlendirmeler yapılacaktır. Sonra kolluk mevzuatında görülen sıkıntılar ve bunların kolluk şiddetindeki rolü ele alınacaktır. Daha sonra Kolluğun kurumsal kültürü ile siyasilerin kullanmış olduğu dilin şiddeti nasıl teşvik ettiğine değinilecek ve ardından yargının kolluk suçları karşısındaki tutumu ele alınacaktır. Kolluk kaynaklı suçlarda eğitimsizliğin veya yetersiz eğitimin de rolü bulunduğu için kolluk eğitimi de irdelenecek ve kolluk şiddetinde eğitim(sizliğin) rolü ortaya konacaktır.

Kolluk kaynaklı suçların denetimi için çeşitli denetim mekanizmaları oluşturulmuştur; son olarak bunlar ele alınacak ve ne derece etkin olup olmadıkları tespit edilmeye çalışılacaktır.

Değerlendirme ve önerilerin yer aldığı sonuç bölümüyle rapor tamamlanacaktır.

KOLLUK ŞİDDETİYLE İLGİLİ ÖRNEKLER

Demokratik ve gelişmiş toplumlarda kolluk kuvvetlerinin zor ve şiddet kullanması detaylı kurallara bağlanmıştır. İnsan hakları gözetilerek belirlenen bu kurallara uymak kolluk görevlilerinin görevi ve sorumluluğudur. Fakat gittikçe artan bir şekilde kolluğun, yasaları yok sayarak orantısız güç kullandığı, önemli suçların faili şüphesiyle tutuklanan kişileri ağır bir şekilde darp edip teşhir ettiği, kaçırma yoluyla göz altına aldığı ve uzun süre ailesine bilgi vermediği, sınırlı zor kullanmak yerine hemen silaha sarıldığı, gözetiminde iken çıplak arama yaptığı örneklerle karşılaşılmaktadır.

1. Kolluk kaynaklı “ağır” işkence ve kötü muamele örnekleri

1.1. Kaçırma olayları:

Birbirine yakın tarihlerde (Şubat 2019), siyah bir minibüse zorla bindirilerek kaçırılan toplam 6 (altı) kişinin aileleri, MAZLUMDER Ankara Şubesine başvuruda bulunarak yardım istemiştir. Aileleri dinleyen Şubemiz bir basın açıklamasıyla olayı kamuoyuna duyurmuş, açıklamadan iki gün sonra aileler aranarak yakınlarının polis elinde olduğu bilgisi verilmiştir.

Şubemizce yapılan basın açıklaması ve kayıpların ortaya çıktığına dair basına yansıyan haberler, raporun sonunda “EK 1”dedir.

1.2. Çıplak arama:

Yetkililerin ısrarla reddettiği ama muhalif siyasi görüşlere sahip kimseleri rencide etmek için gözetiminde seyrek de olsa uygulandığı gizlenemeyen olaylardandır. Bununla ilgili medyaya ve sosyal medyaya azımsanmayacak sayıda örnek yansımaktadır. Derneğimizin ilgi alanına giren bir olayla ilgili basın açıklamasına, raporun sonundaki “EK 2” den ulaşılabilir. Ayrıca medyaya yansıyan birkaç örnek aşağıda paylaşılmıştır.

Çıplak arama tartışmaları: "İspatı, yok olan ailem"⁴

29 Aralık 2020

Gözaltında maruz kaldığı çıplak arama sonucu intihar eden Onur Yaser Can'ın kardeşi Ezgi Can, yetkililerin çıplak arama uygulamalarını reddetmesine tepkili. Can, polisler işkenceden yargılanana kadar mücadeleye kararlı.

Gözaltında "çıplak arama"

05 Ocak 2021

Anayasa Mahkemesi, Cumhuriyet Başsavcılığı'nın "yeterli kanıt olmaması" gerekçesiyle kovuşturmaya gerek görmemesini "hak ihlali" olarak gördü ve yeniden yargılama kararı verdi⁵

1.3. Gözaltında başörtü çıkarttırma:

Bu uygulama zaman zaman derneğimize yapılan başvurular arasında da yer almaktadır. Yetkililer tarafından "gözaltında intiharın önlenmesi için uygulanan bir tedbir" olarak gerekçelendirilse de inanç özgürlüğünün açık bir ihlalidir. Karakol amirinin inisiyatifiyle gerçekleştiği için her yerde karşılaşılan bir pratik değildir. Derneğimize yapılan başvurular, muhafazakâr görüşleri temsil eden bir iktidar dönemi olduğu için bazen "karakol amiri veya vali ile görüşme" yoluyla çözülebilmektedir. Fakat uygulamada direnenler de çıkmış ve derneğimizce raporlaştırılarak kamuoyuyla paylaşılmıştır.

Derneğimizce hazırlanan raporlardan biri Mersin'deki uygulamayla ilgili olup Adana Şubemiz tarafından hazırlanmıştır. Bir diğeri de Batman'daki bir olayla ilgili olup bölgedeki temsilcilerimiz tarafından hazırlanmıştır. Bu raporlara, (raporun sonundaki) "EK 3"de ulaşılabilir.

Bu sorun bir genelge veya düzenleme ile hala çözülmüş olmadığı için zaman zaman yaşanmaya devam etmektedir.

2. 6 Aylık periyotta kolluk şiddeti örnekleri

Raporun bu bölümünde; Covid 19 karantina yasaklarının başladığı, yani polisiye tedbirlerin öncesine göre daha fazla yoğunlaştığı 2020 yılı nisan ayı başlangıç alınarak 6 aylık bir inceleme yapılmıştır. Medyaya yansıyan olaylar bir araya getirilmiş ve kolluk şiddetine dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Bu örnekler, şiddetin niteliği ve hangi alanlarda yaşandığıyla ilgili veri sunacaktır.

Mardin'den skandal görüntüler: Polis bahçeye çıkan çocukları silahla kovaladı⁶

24 Nisan 2020

Covid-19 salgını kapsamında 1 Mayıs'ta ilan edilen sokağa çıkma yasağı sırasında, Mardin'in Nusaybin ilçesinin Fırat Mahallesi'nde bulunan Toplu Konut 7. Etap'a giren polis, küçük yaştaki çocukları silahla kovalayarak ve havaya ateş açarak gözaltına almaya çalıştı.

⁴ <https://www.dw.com/tr/%C3%A7%C4%B1plak-arama-tart%C4%B1%C5%9Fmalar%C4%B1-ispata%C4%B1-yok-olan-ailem/a-56085979>

⁵ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-55541297>

⁶ <https://www.mardinlife.com/nusaybinde-cocuklari-kovalayan-polis-havaya-ates-acti-haberi-42758>

Mardin İl Emniyeti'nin Twitter hesabından yapılan açıklamada, "Hukuka uygun olmayan bu tutum ve davranışları ile hiyerarşik üstlerin bu konudan bilgi verilmemesi nedenlerine bağlı olarak, söz konusu polis memuru hakkında görevden el çektirme tedbiri uygulanarak soruşturma başlatılmış ve soruşturmaya devam edilmektedir" denildi.

Esnafı tokatlayan polis, görevden alındı⁷

27 Nisan 2020

Mardin'in Derik ilçesinde, sokağa çıkma yasağı denetimlerinde market sahibi S.Y.'ye tokat atan polis memuru A.Ö., hakkında adli ve idari soruşturma başlatılıp, görevden alındı.

Uygulamadan kaçan genci vuran polis açığa alındı⁸

28 Nisan 2020

Adana'da, sokağa çıkma kısıtlamaları kapsamında yapılan polis kontrolü sırasında, "dur" ihtarına uymadığı gerekçesiyle sırtından vurulan mülteci genç 17 yaşındaki Ali El Hemdan hayatını kaybetti; genci vuran polis açığa alındı.

Bismil'de de çocuklar şiddete uğradı⁹

14 Mayıs 2020

Diyarbakır'ın Bismil ilçesinde yaşandığı iddia edilen olay, Şentepe Mahallesi'nde bir kısmında polislerin oturduğu TOKİ konutlarında meydana geldi. Sokağa çıkma yasağının uygulandığı 9 Mayıs'ta evlerinin önünde oynayan çocuklar, polisin gelmesiyle birlikte kaçmaya çalıştı.

Yaşları 7 ile 9 arasında değişen çocukları kovalayan polisler, 8 yaşındaki E.M.'yi yakaladı. Sivil giyimli ve isminin O. olduğu belirtilen polis, yakaladığı E.M.'ye tokat attı. Korku içinde ağlayan çocuk, bırakıldıktan sonra evine gitti.

Bu olaya ilişkin herhangi bir görüntü kaydının bulunmadığı öğrenildi. Görüntü kaydının olmaması ve şiddete dair bir şikayet bulunmamasından kaynaklı şu ana kadar söz konusu polis hakkında herhangi bir işlem yapılmadığı kaydedildi.

Ordu'da ters kelepçe gerginliği¹⁰

21 Mayıs 2020

Ordu'da çocuklar için tanınan sokağa çıkma izninin saatini aştığı gerekçesiyle bir baba ile güvenlik güçleri arasında gerginlik yaşandı.

Ordu'nun Altınordu ilçesinde meydana gelen olayda, 0-14 yaş çocuklara yönelik izinden faydalanan bir kişi çocuklarını gezmeye çıkardı. Eve dönüş sırasında şahıs ile izin saatini aştığı konusunda kendisini uyanan bekçi ve polisler arasında tartışma çıktı. Tartışmanın büyümesi üzerine polis, şahsa

⁷ <https://www.haberturk.com/mardin-de-esnafi-tokatlayan-polis-gorevden-alindi-2660876>

⁸ <https://www.sabah.com.tr/adana/2020/04/28/uygulamadan-kacan-genci-vuran-polis-aciga-alindi>

⁹ <https://umutgazetesi17.org/arsivler/29876>

¹⁰ <https://www.memurlar.net/haber/906743/ordu-da-ters-kelepce-gerginligi-polise-zor-anlar-yasatti.html>

ters kelepçe takmak istedi. Orada bulunan basın mensupları olay anını saniye saniye kaydetti. Bu sırada basın mensuplarının görüntü çekmesi polis tarafından engellenmeye çalışıldı.

Diyarbakır'da Polis ve bekçi şiddeti¹¹

27 Mayıs 2020

Diyarbakır'da yere yatırılarak ters kelepçelenen bir yurttaş, polis ve bekçi şiddetine maruz kaldı.

Polis ve bekçilerin, yurttaşın yüksek sesle hakaretlerde buldukları telefon görüntülerine yansıdı. Yurttaş, olay yerine çağrılan ambulansla polis ve bekçiler tarafından götürüldü.

Sultanbeyli'de polis ve bekçi şiddeti¹²

26 Mayıs 2020

İstanbul Sultanbeyli'de yasak sırasında sokağa çıkan 2 kişi izin belgesi olmadığı iddiasıyla darp edildi. Olay anı çevredeki vatandaşlar tarafından kaydedilirken, görüntülerde polis ve bekçilerin şahısları darp ettiği ve kendilerini uyanan çevredeki vatandaşlara da bağırarak duyuluyor.

Görüntülerde mahalle halkı şiddet uygulayan polisleri alkış ve yuhalarla protesto ederken polisler etrafa "Çekmeyin lan, dağılın lan" diye bağırıyor.

Bir günde kayda geçen 4 şiddet görüntüsü¹³

26 Mayıs 2020

Tekirdağ'ın Çorlu ilçesinde evinin önünde oturan Dursun Gültaş'ın polis tarafından darp edildiği görüntüler gündem olurken İstanbul Kadıköy'de de bir motorlu kurye yine polis tarafından darp edildi. Çorlu ve Kadıköy'de yaşanan olayların sosyal medyaya yansımaları üzerine polislerin görevden el çekirildiği bildirildi. Ayrıca Zeytinburnu'nda çocuk olduğu iddia edilen bir vatandaş ters kelepçe ile gözaltına alındı. Eyüp'te ise bekçi ve polislerin sokak arasında vatandaşları darp ettiği ve havaya ateş edildiği görüldü.

Ankara'da skandal bekçi şiddeti!¹⁴

23 Mayıs 2020

Hak ihlalleriyle sık sık gündeme gelen bekçiler bu kez de Ankara Etimesgut'ta çöp dökmeye çıkan bir genci darbetti. Konuyu İYİ Parti Ankara İl Başkanı Yetkin Öztürk gündeme getirdi.

İYİ Parti Ankara İl Başkanı Yetkin Öztürk, Twitter hesabından paylaştığı fotoğraflarla bekçi şiddetini gündeme taşıdı. Yetkin Öztürk, 6 gün önce Ankara Etimesgut'ta çöp dökmeye inen bir gencin

¹¹ <https://www.demokrathaber.org/guncel/polis-ve-bekci-siddeti-bu-kez-diyarbakirda-h129220.html>

¹² <https://t24.com.tr/video/sultanbeyli-de-polis-ve-bekci-siddeti-cekme-yin-lan-dagilin-lan,29054>

¹³ <https://t24.com.tr/video/sultanbeyli-de-polis-ve-bekci-siddeti-cekme-yin-lan-dagilin-lan,29054>

¹⁴ <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/iyi-parti-ankara-il-baskani-paylasti-cop-dokmeye-cikan-gence-bekciler-boyle-saldirdi-280557h.htm>

bekçiler tarafından coplarla dövüldüğünü, olaya müdahale etmek isteyen aileye biber gazı sıkıldığını, astım hastası gencin babasının göğsüne bekçilerin ayakları ile bastıklarını yazdı.

Edirne'de baba ve oğluna cop!¹⁵

26 Mayıs 2020

Medyaya yansıyan görüntülerde iki polisin baba ve oğlunu darp ettiği, bir başka polisin de havaya ateş açtığı, çevredeki insanların ise çığlıklar attığı, polisin sıkığı biber gazından çocukların etkilendiği, bölgede bulunan yurttaşların duruma tepki gösterdiği görülmektedir.

Genç kadına şiddet uygulayan bekçi görevden uzaklaştırıldı¹⁶

28 Mayıs 2020

Burdur'un Bucak ilçesinde dün akşam N.A. adlı genç kadın, bekçi olan komşusu A.U. ile görüşmeye gittiğini ve darbedildiğini söyledi.

Önce Bucak Devlet Hastanesi'ne giden N.A. ardından polise başvurarak, A.U. hakkında şikâyetinde bulundu.

Çırağan'da işkence gören Sertuğ SÜRENOĞLU anlattı¹⁷

25 Haziran 2020

“Davetlilerin Düğüne Girdiği Kapıdaki Cipte Bana İşkence Yapılıyordu”

Demirören-Kalyoncu ailelerinin düğünü yüzünden trafiğin kesilmesine tepki gösterdiği için “Cumhurbaşkanına hakaret” suçlamasıyla korumaların işkencesine maruz kaldığını söyleyen avukat Sürenoğlu şikayette bulundu.

Ankara Adliyesi önünde toplanıp açıklama yapan avukatlara polis müdahalesi¹⁸

03 Temmuz 2020

Ankara Adliyesi önünde toplanan avukatlar, TBMM önünde baro başkanlarının yaptığı eyleme yönelik müdahale ve yasakları protesto etti. ...

Adliye önündeki avukatlar, baro başkanlarını hep bir ağızdan TBMM'ye yürümeye çağırdı. Polis barikatına doğru ilerleyen avukatlar, emniyet güçlerinin biber gazlı müdahalesiyle karşılaştı. Avukatların protestosu sırasında sosyal mesafe uyarısı yaparak dağılmalarına yönelik anons yapan polisler, eylemin devam etmesi üzerine müdahalede bulundu. Müdahale sırasında avukatların protesto haklarını kullanmak istemesi konusunda ısrar etmesi üzerine arbede yaşandı.

¹⁵ <https://t24.com.tr/video/artan-polis-siddeti-haberleriyle-iligili-konusan-avukat-tugay-bek-polis-para-cezasi-kesmek-ile-sinirli-covid-19-yetkisini-vatandasi-darp-ederek-kullaniyor,29096>

¹⁶ <https://www.birgun.net/haber/genc-kadina-siddet-uygulayan-bekci-gorevden-uzaklastirildi-302493>

¹⁷ <https://m.bianet.org/bianet/insan-haklari/207581-davetlilerin-dugune-girdigi-kapidaki-cipte-bana-iskence-yapiliyordu>

¹⁸ <https://www.indyurk.com/node/206146/haber/ankara-adliyesi-%C3%B6n%C3%BCnde-toplan%C4%B1p-a%C3%A7%C4%B1klama-yapan-avukatlara-polis-m%C3%BCdahalesi>

Beyoğlu'nda avukata bekçi şiddeti¹⁹

6 Temmuz 2020

Avukat Cihat Duman, bekçilerce darp edilen iki kişiyle ilgili kanunları hatırlatmak isterken kendisinin darp ve hakarete uğradığını açıkladı.

Avukat Karataş, bekçilerin olay yerinde bulunan insanlara şiddet uyguladığına tanık olan Avukat Cihat Duman'ın bekçilere yaptıklarının suç olduğunu söylemesinin üzerine şiddete maruz kaldığını ve ters kelepçeyle emniyete götürüldüğünü, emniyette ise cumhurbaşkanına hakarettten işlem başlatıldığını söyledi.

Bekçilerin tekme tokat göz altısı kamerada!²⁰

20 Temmuz 2020

Sakarya'nın Serdivan ilçesinde, Samet Aslan isimli vatandaş kız arkadaşını kendi kullandığı otomobille eve bırakmak istedi. Ancak Aslan, sebebi bilinmeyen bir nedenden ötürü dört bekçi ile tartışma yaşadı. Yaşanan tartışma sonrası bekçilerin Aslan ve arkadaşını yaka paça gözaltına alma anı cep telefonu kamerası tarafından kaydedildi.

Bursa'da polisler çocukları sokak ortasında yere yatırarak darp etti²¹

23 Temmuz 2020

Bursa'nın Yıldırım ilçesinde bulunan Mevlâna Mahallesi'nde polis, yaş ortalaması 15 olan çocuklara sokak ortasında hakaretler yağdırarak şiddet uyguladı. Nurettin Gülten Kutlucan İlköğretim Okulu yanında çekilen görüntülerde, polisin elinde silah olduğu ve çocuklara hakaret ve darp ettiği görüldü.

Polis ve bekçiler seyyar köfteciye şiddet uyguladı²²

23 Temmuz 2020

İstanbul'un Beyoğlu ilçesinde köfte satan Serdar Turgut, 7 Temmuz akşamı saat 21.30 sıralarında bir grup polis ve bekçinin şiddetine uğradı. Şiddet anları bir marketin güvenlik kamerasına yansıdı. Görüntüde bir polisin Serdar Turgut'u yere yatırdığı, bir polisin de tekme atıp defalarca yüzüne vurduğu görüldü.

¹⁹ <http://bianet.org/bianet/insan-haklari/226928-beyoglu-nda-avukata-bekci-siddeti>

²⁰ <https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/bekcilerin-tekme-tokat-gozaltisi-kamerada-5940464/>

²¹ <http://www.yeryuzupostasi.org/2020/07/23/bursada-polisler-cocuklari-sokak-ortasinda-yere-yatirarak-darp-etti/>

²² <https://t24.com.tr/video/polis-ve-bekcilerin-seyyar-kofteciye-uyguladigi-siddet-kameraya-yansidi,30890>

Köylerinde biyogaz tesisi istemeyen Çapaklı köylülerini jandarma darbetti²³

24 Temmuz 2020

Manisa Salihli'de Çapaklı köyü yakınlarında kurulmak istenen biyogaz enerji santraline karşı nöbet tutan köylülere jandarma müdahale etti, köylülerden yaralananlar ve gözaltına alınanlar oldu. Jandarmanın köylülere müdahalesini çeken Salihli Çevre Derneği yöneticisi emekli öğretmen Hakkı Uysal ile birlikte yaklaşık 30 köylü gözaltına alındı.

Yaşam alanlarında biyogaz tesisi istemediklerini belirterek yolu açmak istemeyen köylülere müdahale eden jandarma, en önde bulunan kadınlara kalkan ve coplarla vurdular.

Bekçi şiddeti kameralarda!²⁴

16 Ağustos 2020

Yaptıklarıyla gündem olan bekçilerin olaylarına bir yenisini daha eklendi. İzmir'de kaydedilen görüntülerde bir bekçi vatandaşa şiddet uyguladığı görüldü. Vatandaşın neden bekçilerin hedefinde olduğu henüz öğrenilemedi.

Polislerin maskesini doğru takmadığı öne sürülen kadını gözaltına alma biçimi tepki çekti²⁵

20 Ağustos 2020

İstanbul Kadıköy'de kaydedilen ve iddiaya göre maskesini doğru takmadığı için polislerin uyardıktan sonra şiddet uyguladığı kadının görüntüleri sosyal medyada gündem oldu. Gelen tepkiler sonrası 2 polis memuru görevden uzaklaştırıldı.

Bekçi boynuna bastı, polis tepki gösterenlere gaz sıktı²⁶

24 Ağustos 2020

Diyarbakır'da bekçiler, gözaltına almak istedikleri bir kişiyi yolun ortasına yatırıp dizleriyle boynuna bastı. Olay yerine gelen polis ise yerdeki kişinin yüzüne tekme attı. Tepki gösterenlere biber gazı sıkan polis beş kişiyi gözaltına aldı.

3. Örneklerden çıkan sonuç

İncelememizle neredeyse denk düşen 1 Ocak 2020 ile 1 Haziran 2020 tarihleri arasında, Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV)'nin verilerine göre:

- İki ayrı olayda kolluk güçlerinin açtığı ateş sonucu iki kişi yaşamını yitirmiştir.

²³ <https://www.evrensel.net/haber/410175/koylerinde-biyogaz-tesisi-istemeyen-capakli-koylulerini-jandarma-darbetti>

²⁴ <https://abcgazetesi.com/bekci-siddeti-kameralarda-355054>

²⁵ <https://www.sondakika.com/amp/haber-istanbul-da-polislerin-maske-takmadigi-icin-bir-13523352>

²⁶ <https://gazetekarinca.com/2020/08/bekci-boynuna-basti-polis-tepki-gosterenlere-gaz-sikti/>

- En az 48 olayda (7 gözaltı merkezi, 8 ev baskını, 33 açık alan) 189 kişi polis/jandarma/bekçi/zabıta güçlerinin fiziksel şiddetine, işkence ve diğer kötü muamele uygulamasına maruz kalmıştır. Bu kişilerden biri ateşli silahla olmak üzere 35'i yaralanmıştır.
- 48 olayın 17'si Covid-19 kapsamında alınan tedbirlere uyulmadığı gerekçesiyle yaşanmış, 29 kişi kolluk güçlerinin fiziksel şiddetine, işkence ve diğer kötü muamele uygulamasına maruz kalmıştır.
- Yılın ilk beş ayında kolluk güçleri, toplanma ve gösteri özgürlüğü kapsamında yapılan basın açıklaması, anma, kutlama, protesto gibi 363 barışçıl eylem ve etkinliğe fiziksel şiddet kullanılarak müdahale etmiş, bu müdahalelerde 754 kişi gözaltına alınmış, 16 kişi yaralanmıştır.
- Bu kapsamda kolluk güçlerinin Covid-19 ile ilgili olarak fiziksel şiddet kullanarak müdahale ettiği eylem ve etkinlik sayısı 9 olup 42 kişi de gözaltına alınmıştır.

Kısa bir dönemde bu kadar olay, kolluk etkinliğinin fazlasıyla arttığı olağanüstü bir dönem için dahi çoktur. Ülkenin belki de en fazla personel çalıştıran kurumları hakkında olumsuz imaj oluşturmaya fazlasıyla yeterlidir. Verilen örnekler, dönemin özel koşullarına uygun olarak kolluk faaliyetlerinin artış gösterdiği belli alanlarda yoğunlaşmışsa da, rutin dönemlerde karşılaşılan şiddet örnekleri daha az değildir ve o döneme göre daha çeşitlidir.

- İncelenen dönemde kolluk sadece kendi görevini yapmayla yetinmemiş, kendini savcı veya hakim yerine koyarak fiilin karşılığı olmayan cezalar vermiştir. Yetkili otorite, sokağa çıkma yasağına uymayanlar için para cezası öngörmüşken, kolluk; dövme, yere yatırma, boynuna yüklenme, hakaret etme, gaz sıkma, ters kelepçe takarak gözaltına alma gibi insan hakkı ihlaline yol açan ve kolluk yetkisini aşan cezalandırmalarda bulunmuştur. Öyle ki, reşit olmayan çocuklara bile şiddet uygulamıştır.
- Bu dönemin dışındaki rutin işleyişte ise:
 - o Olaylara müdahale ederken orantısız şiddet kullanılması
 - o Kaçma ihtimali bulunmayan kişilerin bile sabah erken saatte yapılan arama ve baskınlarla gözaltına alınması ve aramanın bir itibar suikastına döndürülmesi
 - o Kamuoyunda ciddi rahatsızlık oluşturan olayların şüphelileri tutuklandığında masumiyet karinesi ve lekelenmeme ilkesinin kolaylıkla ihlal edilmesi ve şüphelinin dağılmış suratının pervasızca medyaya servis edilmesi
 - o Farklı nitelikteki insanların aynı dosyaya dahil edilmesi yoluyla hakkında tutukluluk kararı verilemeyecek insanların tutuklu hale getirilmesi, tutukluluğun bir ceza ve göz dağı aracı olarak kullanılması

Gibi türlü örneklerle karşılaşılmaktadır.

Kolluk otoritelerinin medyaya yansıyan olaylara karşı ilk tavırları, çoğunlukla yalanlamak ve reddetmek şeklindedir. Kamuoyu teskin edilemez ve tepkilerin artışı engellenemezse soruşturma başlatıldığı açıklanmakta, ancak bu soruşturmaların nasıl ilerlediği ve nasıl sonuçlandığı konusunda kamuoyu yeterince aydınlatılmadığı için adaletin yerini bulup bulmadığı daima bir soru işareti olarak kalmaktadır.

Bu tespitler, tersine örneğin hiç olmadığı anlamına gelmez. Ancak bir hukuk devletinde olması gereken zaten budur. Daha önce de ifade edildiği gibi kolluğun imajı, olumsuz örneklerle karşı ne

yapıldığında ortaya çıkar. En ufak bir yanlış bile cezasız kalmadığında kamuoyunun güveni artar, hak edenin cezalandırılmadığı ve suçun örtbas edildiği durumlarda ise güven zedelenir.

Bir polis devleti değil, bir hukuk devleti olabilmek için, iktidarın ve kolluk sorumlularının bu gerçeği görerek hareket etmesi icap eder.

KOLLUK ŞİDDETİNDE MEVZUATIN ROLÜ

Kolluk-vatandaş ilişkilerinde sıkıntıya yol açan mevzuat kaynaklı problemlerin temelinde “belirsiz dil” yatmaktadır.

“Belirsiz dil” ifadesiyle sadece kanunen yasaklanmış bazı hususların “acil şart ve durum” kavramlarıyla esnetilmesini kastetmiyoruz. Bunlar da yerine göre bazı sıkıntıların sebebi olsa da suçun birçok şekli bulunduğu ve suç işleme tarzları durmadan geliştiğinden, bazı sınırların kesin çizgilerle belirlenmesinin zorluğunu kabul etmek gerekir.

Mesela 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun 2. Maddesi örnek olarak verilebilir. Bu maddede; “kaçmakta olan şahısların yakalanması”, “işlenmekte olan bir suçun işlenmesine veya devamına mani olmak”, “kanunsuz toplantı veya kanunsuz yürüyüşleri dağıtmak veya suçlularını yakalamak”, “umuma açık yerlerde yapılan her türlü toplantı veya yürüyüşlerde veya törenlerde bozulan düzeni sağlamak” vs. gibi istisnalar sayılıp, bu hallerde “emirlerin yazılı olarak verilmesi istenilemez”, “yetkili amir tarafından verilecek sözlü emirler derhal yerine getirilir” denmektedir. Sayılan istisnai durumlara ve bu haller için sağlanan serbestliğe bakıldığında bir yandan gerekli olduğu görülmektedir ama bir yandan da geniş yetkiye mahal vererek şiddete varan davranışlara sebep olabilmektedir.

Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun 9. Maddesi’nde ise arama şartına bağlanmış ve “sulh ceza hâkiminin kararı, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde mülkî âmirin vereceği yazılı emirle; kişilerin üstlerini, araçlarını, özel kâğıtlarını ve eşyasını arar; alınması gereken tedbirleri alır, suç delillerini koruma altına alarak 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre gerekli işlemleri yapar” denmiştir. Ancak daha sonra “polis, tehlikenin önlenmesi veya bertaraf edilmesi amacıyla güvenliğini sağladığı bina ve tesislere gelenlerin; herhangi bir emir veya karar olmasına bakılmaksızın, üstünü, aracını ve eşyasını teknik cihazlarla, gerektiğinde el ile kontrol etmeye ve aramaya yetkilidir. Bu yerlere girmek isteyenler kimliklerini sorulmaksızın ibraz etmek zorundadırlar” denilerek bir istisnai alan

oluşturulmuştur. Belirtilen istisnai durum bir yandan gerekli ama diğer yandan istismar edilmeye müsaittir.

Mesela Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun 16. Maddesi'nde ise *“polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir. Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştirdiğinde silah kullanılabilir”* denmiştir. Fakat Kanunda belirtilen *“orantılı veya kademeli güç kullanma aşamaları”* arasındaki sınırlar belirsizlikler taşımaktadır. Hangi durumda nasıl bir güce başvurulacağı detaylı açıklanmış gibi görünse de örneğin *“silah kullanma yöntemi”*ne hangi noktalarda başvurulacağı yeterince açık değildir. Kimi kolluk personeli sıcak bir silahlı çatışmada bile silahını kullanmakta tereddüt edip amirlerinden emir beklerken, kimi personel ise dur ihtarına uymayıp kaçan ve muhtemelen –ehliyesiz araç kullanmak gibi– başka sebepleri de olabilecek bir durumda ölümlerle sonuçlanacak şekilde silahına davranarak ateşleyebilmektedir. Ayrıca *“zor kullanma”*, tutuklama aşamasında verilen bir ceza yöntemi olarak kullanılabilir. Oysa zor kullanmanın amacı yakalanan kişiyi cezalandırmak değil; zor kullanarak etkisiz hale getirmek suretiyle yakalamaktır. Yakalamadan sonra artık zor kullanma işleminin derhal sonlandırılması gerekir.

1. Mevzuat kaynaklı temel problem mevzuatın felsefesi²⁷

1.1. “Düzen” tanımı ve yol açtığı belirsizlikler

Mevzuatta “düzen”e ilişkin tanım; “kamu düzeni”, “kamu güvenliği”, “genel güvenlik”, “genel ahlâk”, “ahlâk ve umumi terbiye”, “genel ahlâk ve edeb”, “genel sağlık”, “memleketin asayışı” gibi pek çok farklı ifadede vücut bulmaktadır. Buna göre “düzen”, hem politik ve ekonomik, hem de ahlâki unsurlar ihtiva eden bir kavramdır. Teknik bir terim olarak kullanıldığında düzen kavramı, var olan bir işleyiş ifade eder. Ama politik, ekonomik ve ahlaki bir hüviyet kazandığında, kasıt artık sadece var olan işleyiş olamaz; kaçınılmaz bir şekilde ideolojik hale gelir.

Türkiye’de cari olan düzen, kurulduğu günden beri ideolojik dayatmaya sahip bir düzen olagelmıştır. Bu düzenin kodlarını Kemalist, laik, Türk milliyetçisi ve (devletin yorumladığı biçimiyle) Sünni kavramları oluşturur. Zaman zaman ideolojik dayatmanın hafiflediği anlar olmuştur ama yerleşik bürokrasi karşısında her iktidar er geç bu kavramlara sığınmış ve onlardan güç almak zorunda kalmıştır.

Düzen kavramında ortaya çıkan bu durum “kamu düzenini koruma” görevini ister istemez ideolojik bir faaliyet haline getirmekte, üst çatıya, belli bir ideolojinin, belli bir ahlakın ve belli bir anlayışın korunmasını yerleştirmektedir. Türkiye’deki darbe geleneği meşruiyetini bu çatıdan almıştır. Bu düzen tanımı sayesinde ordu, 2000’li yıllarda gerçekleşen değişikliklere kadar düzenin meşru bekçisi olarak görülmüş, ihtiyaç duyduğu her durumda “düzeni sağlamak” için müdahale hakkını elinde tutmuştur. İlgili kanunlarda yapılan değişikliklerle “rejimin bekçisi” rolü ordunun elinden alınmışsa da,

²⁷ Bu konuda TESEV tarafından hazırlanan “Polis Yasalarının Ruhu: Mevzuatta Söylemler, Araçlar ve Zihniyet” başlıklı rapordan faydalanılmıştır. (Polis Yasalarının Ruhu: Mevzuatta Söylemler, Araçlar ve Zihniyet. Tesev Yayınları, ekim 2013)

düzen kavramı ideolojiden arındırılmamıştır. Anayasanın ilk üç maddesinden başlayarak ideolojik kimlik kendisini göstermeye devam etmektedir.

1.2. Kolluk yasalarında “devletin bekası ve güvenliği” vurgusu

Kolluk mevzuatı pek çok değişimler geçirmişse de, geçmişte sıklıkla vurgulanan; “devletin güvenliği”, “devletin emniyet ve selameti”, “milletin bölünmez bütünlüğü”, “devletin bütünlüğü”, “Anayasa ve kurumları”, “Cumhuriyetin nitelikleri”, “devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü”, “Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığı”, “Anayasa düzeni ve genel güvenliği”, “devletin otoritesi” ve “devletin nüfuzu” gibi ifadeler kollukla ilgili kanunların ruhuna işlemiş durumdadır. “Devletin güvenliği” vurgusunda dönemselsel olarak bazı farklılaşmalar olmuştur. Örneğin 1965’te Toplum Polisi kurulurken “Devletin güvenliği” yerine “Anayasa ve Devletin bütünlüğüne karşı eylemler” ifadesine yer verilmiş, özellikle devrimci hareketlerin yoğunlaşmasıyla “Anayasa ve kurumları” devleti temsil eden ifade olarak kullanılmıştır. 1980’lerden beri “Devletin ve milletin bölünmez bütünlüğü” ifadesinin yerleşmeye başlaması tahmin edilebileceği gibi daha çok Kürt hareketi ve PKK örgütüne karşı dönüşmekte olan yasal dilin bir yansımasıdır. 1987’de Asayişe Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkında Kanun’a eklenen yeni Ek Madde 1’de “Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Anayasa düzenine ve genel güvenliğe aykırı suçlar”dan bahsetme gereği duyulmuştur. Halihazırda politik hareketler üzerinde kolluğun gücünü arttırmak için yapılmış olan bu kanun yeni bir “tehdide” karşı yeni bir ek madde getirmiştir. 2004 yılında yapılan kapsamlı düzenlemelerle kanun dilinde ciddi değişiklikler olduysa da, devamında yapılan birçok restorasyonla eski dili anımsatan değişimler yaşanmıştır.

Bahsedilen bu ifadeler, kendi başlarına bir vurgudan fazlasını ifade etmemektedir. Ancak çeşitli durumların bu ifadeler yoluyla tanımlanması, kanunlarla belirlenen kolluk uygulamalarının sertleştirilmesi için meşrulaştırma aracı olarak işlev görmüştür.

2. Mevzuatla ilgili genel değerlendirme

Kolluk vazife ve yetkilerinin belirlendiği kanun maddelerinde, “düzen” ve “devletin bekası ve güvenliği” gibi kavramlar aracılığıyla ortaya çıkan ideolojik yaklaşım, kolluğu, bir ideolojiyi kollara hale getirmektedir. Zaman içerisinde mevzuatta birçok değişiklik yapılmıştır; ancak anayasadan başlayıp kolluk mevzuatına kadar temelde yatan anlayış bu olduğundan, doğrudan ifade eden tabirler bulunmasa bile, anımsatıcı niteliği bulunan her ifade bu yönde yorumlanmaktan kurtulamamaktadır.

Kolluk ideolojik hale geldiğinde veya bir ideolojinin bekçisi haline getirildiğinde, kaçınılmaz olarak devletin yerini almaya başlar. İdeolojinin lehine olan durumlarda sağırlaşır ve körleşir, aleyhine olan durumlarda ise ötekileştirme, kötü muamele ve düşmanlık olağanlaşır. Nitekim kolluk şiddetine maruz kalanlara bakıldığında, bunların çoğunlukla; genel ideolojiye uymayan görüş, fikir ve ideolojileri temsil edenler ve genel ahlaka uymayan ahlaki davranış içerisinde bulunanlar olduğu görülmektedir. Kolluk şiddetine maruz kalanlar içerisinde kolluğa direnen, taşkınlık yapan veya kontrol edilmesi zor tipler de bulunmaktadır. Ancak düzenlemelerde kullanılan dili daha açık hale getirerek ve gerekli denetim mekanizmalarını kurarak böyle sorunların çözümü nispeten kolaydır. Çözülmesi zor

olan ise devletin düzenini, bekasını ve güvenliğini tehdit ettiği değerlendirilen kimselere uygulanan Şiddettir.

Bölümün girişinde belirtilen yazılı emir istisnaları, arama-kovuşturma istisnaları ve silah-zor kullanma gibi istisnalara geri dönersek; bunların her biri, belirtildiği durumlar için gerekli tedbirler olarak göze çarpmaktadır. Ancak kolluk uygulamalarındaki ideolojik boyut sebebiyle aslında gerekli olan bir tedbir, bir Şiddet aracına dönüşebilmektedir.

KOLLUK ŞİDDETİNİ BESLEYEN KURUMSAL KÜLTÜR

Türkiye anayasasındaki bir türlü giderilemeyen ideolojik renk ve kolluğa eskiden beri tevdi edilmiş olan “devletin bekasını ve güvenliğini koruma” görevi, kaçınılmaz olarak bir kurum kültürü ortaya çıkarmaktadır. Kendisini “devletin sahibi” veya en azından “koruyucusu” olarak görme şeklinde özetlenebilecek olan bu kültür, ülke tarihindeki 4 darbe ve bir darbe teşebbüsünün beslediği kaynaktır.

Aslına bakılırsa Türkiye tarihinde, konumu ne olursa olsun bütün memurlar ile vatandaş arasında bir seviye farkı olagelmıştır. Memur daima ayrıcalıklı ve üstün görülmüş, bu konumu gerek yasalarla gerek uygulamalarla fiilen hissettirilmiştir.

Memur içinde en ayrıcalıklı konum askerlere aittir. Bu ülkede halkoyuyla seçilmiş bir başbakan ve iki bakan, askerler tarafından darağacına gönderilmiştir ve bu olay başlı başına askerlere göz ardı edilemez bir psikolojik üstünlük sağlamaktadır. Kendilerini diğer devlet memurlarından daha üstün, daha fazla devletin sahibi görmelerine yol açmaktadır.

Askeri bürokraside görülen bu kültür, askerler kadar olmasa da kolluk bürokrasisinde de göze çarpar. Kolluk bu ülkenin askerlerden sonraki sahibidir. Dönem dönem karşılaştığımız, seçilmiş milletvekillerinin kolluk tarafından karga tulumba derdest edildiği örnekler, siyasiler karşısında kolluk mensuplarına psikolojik üstünlük sağlamaktadır.

Daha önce bahsi geçen 2004 yılı düzenlemelerinin, bürokratik oligarşi yönünden ülkede yeni bir dönem başlattığı bir gerçektir. Devam eden yıllarda ordunun sistem içindeki yeri ve konumu yeniden tanımlanmış, kolluk faaliyetleri sıkı bir şekilde denetim altına alınmış, böylece eskisiyle kıyaslanamayacak bir durum ortaya çıkmıştır. Fakat özellikle 2013 yılından itibaren uygulamaya başlanan güvenlik öncelikli politikalar sebebiyle, askerin ve kolluğun görev ve yetki alanlarıyla ilgili eskiyi çağrıştıran kısmi değişikliklere gidilmektedir. Bu değişiklikleri yapan zihniyet, bürokratik oligarşinin bu ülkede yaptıklarını unutmamalıdır. Bir başbakanın idamıyla gerçekleşen moral üstünlük, bazı yasal değişiklikler ve “sessiz” geçen kısa bir dönemle ortadan kalkmaz. Anayasadaki ideolojik renk devam

ettiği müddetçe devlet ideolojik yapısını kaybetmeyecektir. İdeolojik devlet bütün farklı görüşleri raking olarak görmeye, bu yüzden de daima güvenlik ve beka sorunu yaşamaya mahkûmdur. Güvenlik ve beka endişesinin olduğu yerde ise meydan er geç askere ve kolluğa kalacaktır. Üzerinden ne kadar “sessiz” yıl geçerse geçsin yapı değişmedikçe bu gerçek de değişmez.

KOLLUK ŞİDDETİNİ BESLEYEN SİYASET DİLİ

Askerler ve kolluk mensupları, görevlerinin doğası gereği devlet adına silah taşıyan ve gerektiğinde devlet adına silah çeken bir meslek grubudur. Suça ve suçluya karşı devletin yerine geçer ve devleti temsil ederler; sadece kendileri olarak kalmaz devlet olurlar. Bu da onlara vatandaşların ve diğer devlet memurlarının sahip olmadığı bir güç ve imkân verir.

Bir asker veya bir kolluk mensubunun hangi durumda bir vatandaş hangi durumda devlet olduğunu ayırt etmek her zaman kolay değildir. Bu durum dışarıdan bakanlar için sorun gibi görülmesi de, o gücü elinde tutan için ciddi bir sorundur ve *“güç yoldan çıkarır; mutlak güç mutlaka yoldan çıkarır”* ilkesinde ifade edildiği gibi her an birbirleriyle karıştırılma tehlikesi vardır. Vatandaşlık ve devlet kimlikleri birbirine karıştırıldığında, karıştıran; akıp giden yaşam içerisinde çok büyük bir avantaja ulaşmış olur. Fakat o her şeyden yalıtılmış tek bir birey değil, sonuçta bu ülke insanı için iş yapan bir memurdur. Dolayısıyla elindeki gücü kendi avantajı için kullandığı her durumda, ya muhatap olduğu bireylere ya da devlet ile vatandaş arasındaki ilişkilere zarar verir.

Kolluğun elindeki gücü istismar etmesi görmezden gelinebilecek bir durum değildir. Hatta hukuk devleti olmaya zarar verme potansiyeli bulunan bir olgudur. Buna karşılık kolluk mensubunun, elindeki gücü kendi menfaatleri için kullanması ve kullanmaması arasında sadece kendi vicdanı ve kanunlarca belirlenmiş cezai yaptırımlar vardır. Mesleğin motivasyona duyduğu ihtiyaç sebebiyle yönetici irade, kolluğa yaptırım konusunda fazla istekli davranmamaktadır. Bu isteksizliğe bir de motivasyonda aşırıya kaçmak eklendiğinde kolluğun keyfi hareket edeceği şartlar olgunlaşmış olur.

Siyasetin motivasyonda aşırıya gittiği hususları:

- 1- Askerliğin ve kolluk birimlerinin yüceltildiği konum,
- 2- “Askerimiz”, “polisimiz” ifadeleriyle kendini gösteren sahiplenme dili,
- 3- Askeri ve kolluğu cesaretlendiren ve teşvik eden dil,

Olmak üzere 3 kategoride ele almak mümkündür.

1. Askerliğin ve kolluk birimlerinin oturtulduğu konum

Türkiye’de askerlik “Peygamber Ocağı” olarak nitelenmekte ve Türk askeri olmakla peygamberi faaliyet arasında doğrudan ilişki kurulmaktadır. Görev başında yaşamını yitiren askerlere ve kolluk mensuplarına da “şehit” denmekte ve ölüm ile din arasında doğrudan ilişki kurulmaktadır. Din ile en kavgalı olduğu dönemlerde bile devlet, asker ve kolluk için dini terimleri kullanmaktan geri durmamıştır. Laik devlet ideolojisiyle bu tarz nitelemelerin açık bir çelişki oluşturduğu inkâr edilemez.

Burada sıkıntı oluşturan husus iki maddede şöyle ifade edilebilir:

- 1- Siyaset ve devlet bu dil ile askerliğe ve kolluk birimlerine bir çeşit kutsiyet atfetmekte, diğer memuriyetler karşısında bunlara ayrıcalıklı bir konum vermekte ve böylece sorgulanmalarını, denetlenmelerini zorlaştırmaktadır. Bu meslek grubundaki kişiler kolaylıkla etkinliklerini din ve dini değerler ile özdeş görüp aşırı özgüvenli hareket edebilmektedir.
- 2- Askere ve kolluk mensuplarına layık görülen şehitlik payesi diğer memuriyetlerden ve vatandaşlardan esirgenmekte ve ayrımcılık yapılmaktadır. Devlet dinden bağımsız olarak “şehitlik” gibi bir paye veriyorsa bunu dini söylemle iç içe geçmiş şekilde yapmamalı, payeyi elde etmenin objektif kriterlerini belirlemeli ve o kriterleri karşılayan bütün vatandaşlara bu payeyi vermelidir. Son dönemlerde yapılan kanuni düzenlemelerle şehitlik payesi biraz daha anonim hale getirilmiş ve tanım diğer memuriyetleri de kapsayacak şekilde genişletilmişse de, bu tutumun “objektif kriterler” vurgusunu karşıladığı söylenemez.

2. “Askerimiz”, “polisimiz” ifadeleriyle kendini gösteren ayrıcalık ve sahiplenme dili

Başbakan: “Polis rejimin güvencesi, adeta bir sigortasıdır”²⁸

28.05.2009

Başbakan Erdoğan Davutpaşa’da yapımı tamamlanan İstanbul Emniyet Müdürlüğü Polis Eğitim ve Kongre Merkezi’nin (PEKOM) açılışını yaptı. Burada yaptığı konuşmada şöyle konuştu:

“Emniyet güçlerimiz bugün dünyanın birçok ülkesinde barışa katkı sağlıyor. O ülkenin polis teşkilatlarına tecrübelerini aktarıyor. Bu noktada emniyet güçlerimize milletçe gurur duyduğumuzu ifade etmek istiyorum. Emniyet teşkilatımız hem demokrasinin hem hukuk sisteminin hem de daha genel anlamda rejimin sarsılmaz bir güvencesi, adeta bir sigortasıdır. Türkiye’nin demokratikleşme ve insan hakları noktasında kaydettiği tarihi nitelikteki ilerlemeye polis teşkilatımız çok hızlı bir şekilde uyum sağladı.

Mesele asker ve kolluk olduğunda, siyasilerin diline yansıyan farklılık herkesin dikkatini çekiyor olsa gerektir. Bu dil asker söz konusu olduğunda vatandaşa kadar inmekte, kolluk söz konusu olduğunda ise iktidardaki siyasilerle sınırlı kalabilmektedir. Farkın sebebi, kolluğun vatandaşla daha iç içe olmasında ve kolluk kaynaklı sıkıntıların vatandaş tarafından doğrudan hissedilmesinde aranmalıdır.

²⁸ <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/basbakan-polis-rejimin-guvencesi-1111566>

Öyle ki bu dil farkı, yerleşik sistemle çok barışık olmayan siyasi partilerin iktidara ilk geldikleri dönemlerde bile fark edilebilmektedir; kendilerini iyice muktedir hissedene kadar mesafeli bir dil kullanmaktadırlar.

Diğer memuriyetler için kullanılmayan ifadeler, dilin muhatabı olan meslek gruplarında kendilerini devletin sahibi olarak görme eğilimini beslemekte ve cesaretlendirmektedir. Sahiplenme dilini kullanan, “benim askerim, benim polisim” anlamında, bu meslek gruplarının kendi yönetiminde olduğunu anlatmak için bu dile başvuruyor olabilir ama başka meslek grupları için kullanılmayan ve çoğul ekiyle ifade edilen bu nitelemeler, muhatap meslek gruplarını, o ifadeleri kullananın da üzerine çıkarmaktadır. İdam edilmiş başbakanların, görevliken tutuklanan ve tutuklanırken tartaklanan milletvekillerinin gerekçelerini buralardan başlayarak aramakta fayda vardır.

3. Polis şiddetini teşvik eden dil

Bütün bunlara karşı polisimiz ne yapacak? Hala kalkan mı tutacak?

10.10.2014

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde açıklamalarda bulundu

Şehirlerimizi yangın yerine çevirmek için eylem yapanlar kimler? Bunları bilmek için ordinaryüs olmaya profesör olmaya da gerek yok. Her şey ortada, bölücü terör örgütü baş sorumludur. Çocukların eline taş verenler, silahı verenler, polislerimizi şehit edenler ortada. Bütün bunlara karşı polisimiz ne yapacak? Hala kalkan mı tutacak? Kusura bakmasınlar, kimsede bu konuda bize akıl vermesin. Artık ne polisimizin ne askerimizin kalkanla bu işin önüne geçmesi mümkün değil. Gereği neyse askerimizde polisimizde onu yapacaktır.

...

Yapılması gereken neyse devlet olarak bunları bütün kurumlarımızla şu anda yapmanın kararlılığı içindeyiz. Bedeli ne olursa olsun, anladıkları dil neyse o dille onlara yaklaşacağız konuşacağız. Bende bir cumhurbaşkanı sıfatıyla böyle konuşmak istemezdim. Ama 31 kişinin bu şekilde ölmesi bizi bu noktaya sevk etmiştir. Malum siyasi parti, bir kez daha kendi iradesini ayaklar altına almış, demokratik meşru mücadele vermek yerine eski Türkiye aktörlerinin oyuncağı haline gelmiştir.

Soylu: “Uyuşturucu satanı görürseniz ayağını kırın, sorumluluk bana ait”²⁹

04.01.2018

İçişleri Bakanı Süleyman Soylu Genel Güvenlik ve Uyuşturucuyla Mücadele Toplantısı'nda özetle şunları söyledi:

²⁹ <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/uyusturucu-satani-gorurseniz-ayagini-kirin-40698989>

PKK bizim için nasıl tehditse, PKK'lı teröristlere ne yapıyorsak; Allah şahit ki yapmayana bu millet hakkını helal etmesin. Uyuşturucu satıcılarına; teröristlere nasıl davranıyorsak aynı, acımasızca davranmak zorundayız. Kimse bizim insanlarımızı ve gelecek nesillerimizi zehirleyemez. Uyuşturucu satıcısını gören güvenlik görevlisi ne yaparsa yapsın sorumluluğu bana ait. Bir uyuşturucu satıcısını gördükleri zaman, beni ne kadar kınarlarsa kınasınlar, ne kadar eleştirirlerse eleştirsınlar, o uyuşturucu satıcısının ayağını kırmayan polis görevini yapmamış demektir. Suçunu bana atsın. Suçu neyse 5, 10 ya da 20 yıl içinde yatmaksa yatarım. 2018 yılında bunların tepesine çökeceğiz ve milletimizi bu illetten kurtaracağız

Askere ve kolluğa gösterilen ayrıcalık ve kullanılan kayırma dili yetmezmiş gibi siyasiler, yukarıdaki örneklerde olduğu gibi bir de teşvik edici bir dil kullanmaktadırlar.

Görev esnasında kimi zaman ölümlerle burun buruna gelen bir meslek grubunun, diğer mesleklerle göre motivasyona daha fazla ihtiyaç duyması ve siyasilerin de sorumlu davranarak bunu gerçekleştirmesi anlaşılabilir ve mazur görülebilir bir olgudur. Ancak devlet adına silah taşımak ve devlet adına silah kullanmak gibi bir yetkiyle vatandaş karşısında zaten orantısız bir güce sahip olan bu insanların, ek olarak bir de hukuksuzluğa teşvik edilmeleri; kabul edilebilir ve anlaşılabilir bir tutum değildir.

Hukuk devletinde kolluğun, hangi suça hangi yöntem ve araçla mukabele göstereceği yasalarca belirlenmiştir. Kolluk, yasaların belirlediği sınırlar içerisinde hareket etmek zorundadır. Aksi takdirde teröriste karşı terör estiren, mafyaya karşı mafya yöntemleri kullanan ve uyarı tutturamayıp yeri geldiğinde vatandaşa karşı da o yöntemleri kullanmaktan çekinmeyen zorba bir yapı ortaya çıkar. Hangi suça nasıl ve hangi yöntemle mukabele edileceği yasalarca ayrı ayrı belirlenmişken, kolluğu hukuksuzluğa veya şiddet kullanmaya teşvik etmek kabul edilemez. Bu teşvikler bumerang etkisi yaparak dönüp dolaşıp hem sistemi hem vatandaşı vurur.

KOLLUK ŞİDDETİ KARŞISINDA YARGININ TAVRI

Kolluğun bir güç haline gelmesi ve gerektiğinde başvurmak üzere silah kullanma yetkisini elinde bulundurması, hem günümüz devlet yapılanmaları açısından hem de hukuk felsefesi tartışmaları yönünden kabul gören bir durumdur. Şiddet kullanma yetkisi kolluğa, hukukun uygulanmasını garanti altına almak için verilmektedir ve bu yetkinin meşruiyeti hukukun temel ilkeleriyle olan uyumuna bağlıdır. Ayrıca güçler ayrılığı ilkesi uyarınca hukuk devletinde, idarenin/yürütmenin ve dolayısıyla kolluğun işlemlerinin denetlenebilir olması gerekir.

Güç kullanma yetkisi kanunlarla sınırlandırılmayan ve hukuk tarafından denetlenmeyen kolluk, siyasal iktidarın elinde açık bir baskı aracı haline gelir. Bunun bir adım ötesi kolluğun kontrolden çıkarak sınıflaşması ve kendi nüfuz alanlarını oluşturarak bir çeşit devlet üstü güce veya mafyaya dönüşmesidir. Böyle durumlarda kolluk kendi çıkarı ve konumun bekası için şiddeti kurumsallaştırır. Nitekim kolluk baskısıyla otorite kurmaya çalışan devletlerde kolluğun kendisini dokunulmaz olarak konumlandığı ve “*ben devletim!*” şeklindeki söyleminin yaygınlığı ortadadır.

1. Kolluk şiddeti karşısında yargının tavrına dair örnekler

Ankara'da gözaltında işkence iddiaları: Avukatlar ve emniyet ne diyor?³⁰

28.06.2019

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 20 Mayıs 2019 tarihinde 42 ilde eş zamanlı olarak düzenlediği operasyonlarda 249 şüpheli hakkında gözaltı kararı verildiğini ve 78 kişinin gözaltına alındığını duyurmuştur. 26 Mayıs 2019 günü ise gözaltına alınan şahıslarla ilgili işkence ve kötü muamele iddiaları basına yansımıştır.

³⁰ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-48433324>
http://www.ankarabarosu.org.tr/HaberDuyuru.aspx?BASIN_ACIKLAMASI&=3099

Ankara Barosu Avukat Hakları Merkezi, Cezaevi Kurulu ve İnsan Hakları Merkezi konuyla ilgili bir rapor hazırlamış ve bu raporda; "gözü altına alınan kişilerin darp ve cebir izi bırakılmayacak şekilde işkence ve kötü muameleye maruz kaldıklarının doğrulandığı" ifade edilmiştir.

Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu operasyonla ilgili açıklamasında, gözü altına alınan kişilerin "FETÖ'cü" olduğunu söylemiş, Ankara Emniyet Müdürlüğü ise iddiaları reddetmiştir.

Avukat döven korumalara soruşturma izni verilmedi³¹

20.08.2019

Demirören ve Kalyoncu ailelerinin Çırağan Sarayı'nda düğününün olduğu gün, yaşanan trafik sıkışıklığına tepki gösterdiği için Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın korumaları tarafından darp edilen avukat Sertuğ Sürenoğlu'nun şikayetini inceleyen Valilik, iki koruma polisi hakkında soruşturma izni vermedi. Gerekçeli kararda "Avukat Sertuğ Sürenoğlu verdiği ifadede tutulan tutanağı tehdit edildiği için zorla imzalamak zorunda kaldığını belirtmişse de, kendisinin hukuk fakültesi mezunu olduğu ve aynı dalda doktora öğrencisi olduğu düşünüldüğünde bu tür hukuki konularda nasıl davranması gerektiğini biliyor olması gerektiği değerlendirilmiştir" ifadelerine yer verildi.

Gevaş'ta köylülere işkence davasında polise verilen 3 bin lira para cezasının hükmü geri bırakıldı³²

23.07.2020

Van'da Gevaş İlçe Emniyet Müdürlüğüne yönelik 9 Haziran 2017 tarihinde gerçekleştirilen saldırı sonrası, mantar toplamaktan dönen 4 köylü ilçe merkezinde polislerce gözü altına alınarak saatlerce işkenceden geçirilmişti. Köylülerin şikayetçi olması üzerine Gevaş Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan soruşturmada, köylülerin maruz kaldıkları işkenceyi anlatıp, kendilerine gösterilen fotoğraflardan teşhis ettikleri yedi polisten altısı hakkında "kovuşturmaya yer olmadığına" karar verilmiş, yalnızca bir polis hakkında dava açılmıştı. Açılan davada Gevaş Asliye Ceza Mahkemesi beraat kararı verirken, istinaf başvurusu üzerine yeniden yargılama kararı veren Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 7. Ceza Dairesi 2020 yılında, polis O.Ş.'ye "Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suretiyle kasten yaralama" suçuna ilişkin gerekçeli kararında, polis memuru O.Ş.'nin dosya kapsamında anlaşılan sosyal ilişkileri, fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki gözlemlenen davranışları, cezanın sanığın üzerindeki olası etkileri gözetilerek 150 gün karşılığı toplam 3 bin TL adli para cezası verdi. Mahkeme ardından, polis O.Ş.'ye ceza miktarı, sabıkasız oluşu, polisin ileride yeniden suç işlemeyeceği konusunda mahkemece olumlu kanaat oluşması, suç nedeniyle oluşan bir zararın bulunmaması, sanığın kabulü gözetilerek Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasına (HAGB) karar verdi.

Helikopterden atıldığı iddia edilen köylülerin haberini yapan gazeteciler tutuklandı³³

³¹ <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/avukat-doven-korumalara-sorusturma-izni-verilmedi-5290707/>

³² <https://t24.com.tr/haber/koylulere-iskence-yapan-polise-3-bin-lira-para-cezasi-verildi,886082>

³³ <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/helikopterden-atildigi-iddia-edilen-koylulerin-haberini-yapan-gazeteciler-tutuklandi-1772433>

09.10.2020

Van'ın Çatak ilçesinde askerler tarafından gözaltına alınıp helikopterden atıldığı iddia edilen Osman Şiban ve Servet Turgut'u haberleştiren Mezopotamya Ajansı muhabirleri Adnan Bilen ve Cemil Uğur ile Jinnews muhabiri Şehriban Abi ve gazeteci Nazan Sala hakkında tutuklama kararı verildi.

2. Konuyla ilgili Anayasa Mahkemesi kararlarından örnekler

Gözaltı Sürecinde Kolluğun Fiziki Saldırılarına Maruz Kalınması ve Bu Eylemlerle İlgili Etkili Soruşturma Yürütülmemesi Nedeniyle İşkence Yasağının İhlal Edilmesi³⁴

28.07.2020

Anayasa Mahkemesi, işkence iddiasıyla açtığı dava zamanaşımından düşen Feride Kaya'nın başvurusu üzerine Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan işkence yasağının maddi ve usul boyutlarıyla ihlal edildiğine karar vermiştir. Yüksek Mahkeme, Kaya'ya net 90 bin lira manevi tazminat ödenmesine de hükmetmiş, gerekçede, "Kötü muamele yasağı bağlamındaki soruşturmaların hızlı bir şekilde tamamlanarak zamanaşımına uğramasına imkân verilmemesi şeklindeki pozitif yükümlülük kapsamında adli makamların yeteri kadar hassas davranmadığı ve işkence suçunu oluşturan hukuka aykırı eylemlere hoşgörü göstererek kayıtsız kaldığı kanaatine ulaşılmıştır." ifadesine yer verilmiştir. Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü 9/6/2020 tarihinde, Feride Kaya (B. No: 2016/13985) başvurusunda Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan işkence yasağının hem maddi hem usul yönünden ihlal edildiğine karar vermiştir.

Polis Tarafından Darbedilme ve Hakarete Maruz Kalma Nedeniyle Kötü Muamele Yasağının İhlal Edilmesi³⁵

25.06.2019

Anayasa Mahkemesinin 18/4/2019 tarihinde, Edip Elma ve Diğerleri (B. No: 2015/14826) başvurusunda Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan eziyet yasağının ihlal edildiğine karar vermiştir. "Anılan eylem nedeniyle ceza kovuşturması yürütüldüğü dikkate alınarak yargılama sonucunun mağduriyeti ortadan kaldırıp kaldırmadığı incelenmiş, eziyet suçu karşısında gerek adli para cezasına hükmedilmesi gerek hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının sanıklar açısından caydırıcılık ve başvuru açısından etkili giderim sağlayacak yeterlilikte olmadığı anlaşılmıştır.

Öte yandan, polis memurlarının 1.500 TL para cezası ile cezalandırılmasının ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesinin, kamu görevlilerinin karıştığı bu tür eylemlere

³⁴ <https://www.anayasa.gov.tr/tr/haberler/bireysel-basvuru-basin-duyurulari/gozalti-surecinde-kollugun-fiziki-saldirilarina-maruz-kalinmasi-ve-bu-eylemlerle-ilgili-etkili-sorusturma-yurutulmemesi-nedeniyle-iskence-yasaginin-ihlal-edilmesi/>

³⁵ <https://www.anayasa.gov.tr/tr/haberler/bireysel-basvuru-basin-duyurulari/polis-tarafindan-darbedilme-ve-hakarete-maruz-kalma-nedeniyle-kotu-muamele-yasaginin-ihlal-edilmesi/>

müsamaha gösterildiği veya kayıtsız kalındığı izlenimi oluşturabileceği; adalete ve hukuk devletine olan güvenin sarsılmasına yol açabileceği değerlendirilmiştir. Bu nedenle derece mahkemelerince verilen kararın sorumluların fiilleriyle orantılı ceza almaları koşulunu yerine getiremediği, başvuru açısından uygun ve yeterli bir giderim sağlamadığı görülmüştür

3. Yargının tavrına dair değerlendirme ve sonuç

Medyaya yansıyan örneklere ve Anayasa Mahkemesi kararlarına bakıldığında, kollukla ilgili davalarda yargının ürkek veya taraflı davrandığı, suçun tespit edildiği durumlarda bile meselenin çok sembolik cezalarla geçiştirildiği gözlerden kaçmayacaktır.

Bunun bir sebebi siyasi atmosferin yargısal süreçleri doğrudan etkilemesi ve mevcut alışkanlıklar sebebiyle yargı makamlarının talimat almaya dahi gerek kalmaksızın pozisyon belirler hale gelmesidir.³⁶ Güçler ayrılığı ilkesinin sağlıklı çalışmadığı toplumlarda yargının, siyasi gücü elinde bulunduranlara ve muhalif hareketleri kontrol altında tutmanın veya susturmanın bir aracı haline gelmiş kolluğa karşı etkin bir tavır almasını beklemek doğru olmayacaktır. Kaldı ki siyasi iktidarın ve derece mahkemelerinin Anayasa Mahkemesi kararlarını tanımadıkları/yok saydıkları bir dönemde, yargı istese de böyle bir tavır alamaz.³⁷

Kollukla ilgili davalarda yargının ürkek ve taraflı davranmasının bir diğer sebebi de, kültürel ve konjonktürel sebeplerle oluşan halk desteğidir. Uzun bir zamandan bu yana sıcak çatışma ortamının içinde bulunan Türkiye’de kolluk, askerle birlikte çatışmaların içerisinde. Özellikle çatışmaların alevlendiği dönemlerde kolluğa karşı yapılan eleştiriler, sadece kolluk tarafından değil halk kitleleri tarafından da düşmanca tavır olarak değerlendirilmektedir. Böylesi bir destek karşısında kolluk şiddeti iddialarının araştırılması yönündeki çabalar yargı tarafından engellenmekte ve hatta cezalandırılmaktadır.³⁸ Kolluk şiddetinin cezalandırıldığı örnekler ise adaleti sağlamaktan çok uzaktır.³⁹

Kolluk şiddeti, siyasi iktidarın söylemleri ve yargısal kararın geç ve caydırıcılıktan uzak olması gibi sebeplerden beslenmektedir. Yargı ve siyaset tarafından korunan ve kültürel sebeplerle halk tarafından el üstünde tutulup desteklenen kolluğun şiddetten uzak kalması mümkün değildir. Kolluk

³⁶ “Nasıl oluyor da hukuk fakültesinde karşımızda duran saf, temiz, zeki, hatta idealist “kasabalı” Anadolu çocuklarının birçoğu, sonrasında hakim-savcı olunca bir tür “canavar”a dönüşüyorlar? İşini hakkıyla yaptığı sürece kimseye eyvallahı olmaması gereken böylesine kutsal bir mesleğin hakkını veremiyorlar? “Bak şu yönde karar vermezsen hakkında şu’cu-bu’cu deriz” veya “şuraya buraya tayinle süründürürüz” tarzı tehditlere pabuç bırakabiliyorlar?”, <https://www.gazeteduvar.com.tr/forum/2019/10/03/kasabali-anadolu-cocuklarinin-intikami>

³⁷ “Erdoğan: AYM’nin kararına saygı duymuyorum.” 28.02.2016. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160228_erdogan_dundar_aym

“Yerel mahkeme, AYM’nin Enis Berberoğlu kararını tanımadı.” 13.10.2020. <https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/aymnin-berberoglu-icin-verdigi-yeniden-yargilama-karari-reddedildi-6079228/>

³⁸ “Van’ın Çatak ilçesinde askerler tarafından gözaltına alınıp helikopterden atıldığı iddia edilen Osman Şiban ve Servet Turgut’u haberleştiren Mezopotamya Ajansı muhabirleri Adnan Bilen ve Cemil Uğur ile Jinnews muhabiri Şehriban Abi ve gazeteci Nazan Sala hakkında tutuklama kararı verildi.” <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/helikopterden-atildigi-iddia-edilen-koylulerin-haberini-yapan-gazeteciler-tutuklandi-1772433>

³⁹ “Gevaş’ta köylülere işkence davasında polisler verilen 3 bin lira para cezasının hükmü geri bırakıldı.” 23.07.2020. <https://t24.com.tr/haber/koylulere-iskence-yapan-polise-3-bin-lira-para-cezasi-verildi,886082>

şiddetine karşı açılan davaların geç neticelenmesi⁴⁰ ve verilen cezaların caydırıcılıktan uzak olması⁴¹ yaygın bir durumdur.

Anayasa ve siyaset – yargı ilişkisi güçler ayrılığı ilkesine uygun hale getirilmeden ve yargının hukuk bilinci bu ilkeye uygun bir şekilde yerine oturmadan kolluk şiddetinin kendiliğinden ortadan kalkması beklenemez.

⁴⁰ “Anayasa Mahkemesi, işkence iddiasıyla açtığı dava zamanaşımından düşen Feride Kaya'nın başvurusu üzerine Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan işkence yasağının maddi ve usul boyutlarıyla ihlal edildiğine karar vermiştir.” 28.07.2020. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/haberler/bireysel-basvuru-basin-duyurulari/gozalti-surecinde-kollugun-fiziki-saldirilarina-maruz-kalinmasi-ve-bu-eylemlerle-iligili-etkili-sorusturma-yurutulmemesi-nedeniyle-iskence-yasaginin-ihlal-edilmesi/>

⁴¹ “Öte yandan, polis memurlarının 1.500 TL para cezası ile cezalandırılmasının ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesinin, kamu görevlilerinin karıştığı bu tür eylemlere müsamaha gösterildiği veya kayıtsız kalındığı izlenimi oluşturabileceği; adalete ve hukuk devletine olan güvenin sarsılmasına yol açabileceği değerlendirilmiştir.” 25.06.2019. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/haberler/bireysel-basvuru-basin-duyurulari/polis-tarafindan-darbedilme-ve-hakarete-maruz-kalma-nedeniyle-kotu-muamele-yasaginin-ihlal-edilmesi/>

KOLLUK KUVVETLERİNİN EĞİTİM DURUMU ve MESLEKİ EĞİTİM

İçişleri Bakanlığı bünyesinde polis, bekçi, jandarma ve korucular istihdam edilmektedir.

1. Polis

1, 2, 3 ve 4. sınıf olarak 3 bin 528 emniyet müdürü, 596 emniyet amiri, 402 baş komiser, 1932 komiser, 13 bin 994 komiser yardımcısı, 2 bin 268 kıdemli baş polis memuru, 2 bin 126 baş polis memuru, 261 bin 648 polis memuru, 21 bin 319 çarşı ve mahalle bekçisi görev yapmaktadır. Emniyet hizmetleri sınıfının yüzde 6,6'sını polis amirleri, yüzde 86,4'ünü polis memurları, yüzde 7'sini ise çarşı ve mahalle bekçileri oluşturmaktadır.

Eğitim durumu yönünden polislerin 67 si doktora, 11 bin 17 si yüksek lisans, 257 bin 549 üniversite ve 17 bin 860'ı lise mezunudur. Çarşı ve mahalle bekçilerinin 33'ü yüksek lisans, 7 bin 254'ü lisans, 12 bin 912'si lise ve 1.119'u da ortaokul mezunudur.

Ülkemizde polis eğitimi "hizmet öncesi" ve "hizmet içi" olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır. Hizmet öncesi polis amir ya da memur adaylarına; Polis Akademisi Başkanlığına bağlı Polis Amirleri Eğitimi Merkezi Müdürlüğü (PAEM), polis meslek yüksekokulları (PMYO), polis meslek eğitim merkezlerinde (POMEM) mesleki temel eğitim verilmektedir. PMYO'da adaylar, iki yıl süreyle ön lisans düzeyinde uygulamalı mesleki eğitim görmekte. POMEM'lerde ise lisans mezunu adaylar, 4-6 ay mesleki temel eğitimlerini tamamlayarak polis memuru olmaktadır.⁴² POMEM lerdeki eğitim süresinin, kanunda en az 4 ay, fiili olarak 4-6 ay olmasından dolayı eğitimin içeriğinin yetersiz olduğuna ilişkin eleştiriler vardır. Sürenin uzatılması gündemdedir.

⁴² <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/emniyet-teskilati-175-yasinda/1798184>

2. Jandarma⁴³

2019 yılı itibariyle Jandarma hizmetleri sınıfında Jandarma teşkilatı bünyesinde yükümlü personel dışında profesyonel olarak istihdam edilen jandarma sayısı 148.586'dır. Bunların 4.963'ü subay, 32.308'i astsubay, 16.847'si uzman jandarma, 94.468'i uzman erbaştır. Jandarma Genel Komutanlığının muvazzaf subay kaynağı, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisidir. Akademide beş yıllık lisans düzeyinde taktik, teknik ve idari faaliyetleri yeterli düzeyde uygulayacak, disiplin, genel kültür, bilim ve beden yeterliliklerine sahip ve müteakip sahalarda ihtisas eğitimi ve öğrenimini takip edebilecek nitelikte muvazzaf subay yetiştirilmektedir. Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisine ilave olarak, ihtiyaç duyulan alanlarda üniversite mezunlarından alınan sözleşmeli subay ile astsubaylardan, subaylığa geçmeye hak kazananlar da subay kaynağını oluşturmaktadır.

Astsubayların eğitimi Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi bünyesinde Astsubay Meslek Yüksek Okulu ile Astsubay Eğitim Merkezinde yapılmaktadır. Astsubaylara muharip, teknik ve idari branş eğitimi verilmektedir. Sivil liselerden mezun olan öğrenciler arasından üniversite giriş sınavında aldıkları puana göre seçilen astsubay adayları, Astsubay Meslek Yüksekokulu'nda iki yıl süreyle eğitim ve öğretim görmektedir. Astsubay Eğitim Merkezi'nde ise yüksekokul veya fakülte mezunlarından sınavla alınan öğrenciler ve kıt'a kaynağından sınavla alınan astsubay adayı uzman jandarmalar ve uzman erbaşlar eğitimlerini başarıyla tamamlamayı müteakip astsubay çavuş olarak göreve başlamaktadır.

En az lise mezunu olanlar arasından seçilen uzman erbaşlar ise 22 haftası eğitim birliğinde, 2 haftası atandıkları birlikte olmak üzere toplam 24 hafta temel eğitim almakta ve daha sonra görevlerine başlamaktadır.

3. Korucular

İçişleri Bakanlığı bünyesinde daha önce geçici köy korucusu ismiyle istihdam edilirken, yapılan değişiklik ile güvenlik korucuları adını almıştır. Güvenlik korucularının sayısı 2019 yılı itibariyle 55 bin kişidir. 26 ilde köylerde görev yapmaktadırlar. Göreve yeni alınan Güvenlik Korucularına; başlangıçta iki haftalık temel eğitim, her altı ayda bir en az iki günlük hizmet içi eğitim yaptırılmaktadır. Güvenlik korucusu olmak için okuryazar olmak yeterlidir.

4. Kolluk kuvvetleri eğitiminin önemi

Polislik mesleği, sahip olduğu yetkiler, geniş imkânlar ve devletin zorlayıcı gücünü insanlar üzerinde uygulayabilmesi nedeniyle, benzer diğer mesleklerden daha fazla suç, sapma ve yozlaşmaya müsait doğası olan bir meslektir (Balciöğlü, 2012; Balciöğlü ve Dolu, 2014)⁴⁴. Meslek öncesinde ve hizmet içiyken etkili, kaliteli ve verimli eğitim süreçlerinden geçmeyen, hızlı ve etkili gözetim ve de-

⁴³ <https://www.jandarma.gov.tr/kurumlar/jandarma.gov.tr/Duyurular/guncel/JGNKLIĞI-2019-YILI-FAALİYET-RA-PORU.pdf>

⁴⁴ Eğitim Düzeyi Suç İlişkisi: Türk Emniyet Teşkilatı Örneği, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt 33, Sayı 4, 2015

netim sistemlerince denetlenmeyen polislik mesleği mensupları; birey yaşamını, bireysel hak ve özgürlükleri tehdit eden suç ve sapma davranışlarını bireysel ve kurumsal düzeylerde sergileyebilmektedir.

Güvenlik hizmetlerinde çalışan personelin sürekli eğitilmesinin temel nedenleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Daha nitelikli güvenlik hizmetinin sağlanması konusunda bireyin ve toplumun artan beklentileri,
 - Demokrasi ve insan hakları uygulamaları konusunda kaydedilen ilerleme ve gelişmeler,
 - Suç ve suça ilişkin unsurlarda meydana gelen gelişmeler,
 - Güvenlik hizmetlerinin daha etkili ve nitelikli sunulması amacıyla kurum içerisindeki yapı ve işleyişin değişmesi,
 - İşbirliğine dayalı ekiple çalışma anlayışının giderek yaygınlaşması,
 - Organize suçlarla mücadele konusunda artan uluslararası ilişkiler ve iş birliği imkanlarının ortaya çıkması,
 - Suç ve suçluların önlenmesinde uzmanlaşmaya dayalı yeni yaklaşımların uygulanmaya başlanması,
 - Bilim ve teknolojide ortaya çıkan gelişmelerin toplumsal yaşamın yapı ve işleyişini hızla değiştirmesi,
 - İnsan kaynaklarını geliştirmenin ve üretilen hizmet kalitesinin artırılmasının yolunun eğitimden geçtiğinin anlaşılması (Göküş, 2003)⁴⁵.
 - Kurum içi yapı ve işleyişin değişmesi,
 - Toplumun kurumdan beklentilerinin artması,
 - İnsan kaynaklarını geliştirmenin olumlu etkilerinin görülmesi,
 - Kaliteye verilen önemin artması,
 - Ekiple çalışma anlayışının giderek yaygınlaşması,
 - Sürekli ve etkili eğitimin niteliği artırdığının anlaşılması (Körezlioğlu, 2002)⁴⁶
- olarak tespit edilmektedir.

2015 yılında Hacettepe Üniversitesinde yapılan bir çalışmada iç güvenlik hizmeti sunan polis memurlarının sahip oldukları meslek öncesi ve hizmet içi eğitim düzeylerinin mesleki disiplin suçları işlemelerine olan etkisi araştırılmıştır. Araştırmada Emniyet Genel Müdürlüğünde görevine devam eden Polis Meslek Yüksek Okulu (PMYO) ve Polis Meslek Eğitim Merkezi (POMEM) kaynaklı memurlar

⁴⁵ Avrupa Birliği Yolunda Poliste Eğitim Seferberliği, Çağın Polis Dergisi, Sayı:18, Haziran,2003

⁴⁶ Polis Eğitim Merkezleri Ve Hizmetiçi Eğitimlerin Re-Organizasyonu Çalışmaları Çerçevesinde Polis Eğitimi, Çağın Polis Dergisi, Sayı:2, Şubat, 2002

arasından seçilmiş polis memurları incelenmiştir. Sonuç olarak lisans mezunu POMEM’li polislerin lise ya da ön lisans mezunu PMYO kaynaklı polislere göre daha az suça bulaştıkları görülmüştür. Araştırma sonucunda, polis memurlarının eğitim düzeyi arttıkça suç işleme eğilimlerinde önemli bir azalma meydana geldiği tespit edilmiştir.

Araştırma sonucu elde edilen bulgular, çok açık bir şekilde gerek örgün eğitim kurumlarından gerekse yaygın eğitim kurumlarından alınan lisans eğitimlerinin, polislerin disiplin cezası gerektiren suçlara karışmalarını önlemede oldukça etkili olduğunu göstermiştir. PMYO kaynaklıların disiplin cezası gerektiren eylemlere daha fazla karışmalarının olası sebepleri arasında genç yaşlarda mesleğe başlamaları ve dolayısıyla yaşam ve mesleki tecrübelerinin yetersiz oluşunu da hesaba katmak gerekmektedir. Bu yönüyle PMYO kaynaklı polis memurlarının insan davranışlarını ve olayları algılama, olaylar karşısında uygun tepkiler gösterme, kişilerarası ilişkilerin düzenlenmesi, öfke, heyecan, korku ve benzeri duyguları yönetme, aşırı istekleri ve dürtüleri kontrol etme konularında zorlandıklarını belirtmek olasıdır. (Sünger, 2015)⁴⁷

Türk Polis Teşkilatının, günümüzde en çok eleştirildiği konuların başında, görevleri esnasında yaptığı hukuka aykırı tutum ve davranışları, yani insan hakları ihlalleri, zor kullanma yetkisinin aşılması ve işkence gelmektedir. Bütün bu olumsuzlukların temelinde ise kesinlikle polisin almış olduğu mesleki eğitim ve öğretimin yetersizliği bulunmaktadır. Meydana gelen olumsuzluklar kamuoyunda korkuya ve polise olan güven ve saygının azalmasına yol açmaktadır. Gerçekten de polise yapılan eleştirilerin başında “eğitim” gelmektedir.⁴⁸

Kamu düzeninin sağlanması ve korunması hususunda gerekli durumlarda kişi hak ve özgürlüklerini kısıtlayabilecek türde yetkilere sahip olan kolluk kuvvetlerinin, zaman zaman görevleri sırasında vatandaşlara karşı yapılan gereksiz, keyfi ve orantısız uygulamaları, polis hakkındaki tartışmaların odağını oluşturmaktadır. Kaldı ki bu olumsuzluklar polis ile halk arasında kopukluklara neden olduğu gibi, meydana gelen şiddet olaylarını daha da körüklemekte ve temel güvenlik olgusuna zarar vermektedir. (Ayдын, 2001, s. 69).⁴⁹

Genel olarak hizmet içi eğitim, kişiye yerine getirmekte olduğu göreviyle ilgili mesleki bilgi ve tutum kazandıran eğitimidir. Diğer bir deyişle, kişinin mesleğine olan yatkınlığını ve gelecekte sorumlu tutulacağı görevlere hazırlanmasını sağlamak, verimliliklerini, bilgi, beceri ve deneyimlerini artırmak amacıyla yapılan eğitimidir. Emniyet Teşkilatında ise hizmet içi eğitim, EGM Hizmet İçi Eğitim Yönetmeliğinin 1. maddesinde belirtildiği üzere; Emniyet Teşkilatında görevli personelin, görev ve sorumluluklarının gerektirdiği bilgi, beceri ve davranışlara sahip olmalarını sağlamak, hizmette verimliliği arttırmak ve daha ileri görevlere hazırlamak için uygulanacak eğitimleri kapsamaktadır. Emniyet Örgütünde görevli personelin yetiştirilmesini sağlamak, verimliliğini arttırmak ve üst görevlere hazırlamak amacıyla hizmet içi eğitim etkinlikleri düzenlenerek, örgüt personelinin çeşitli konularda eğitim görmesi sağlanmaktadır. Kolluk gücünün başarısı, yaptığı iş veya görev alanıyla ilgili ne ölçüde bilgi

⁴⁷ Eğitim Düzeyi Suç İlişkisi: Türk Emniyet Teşkilatı Örneği, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt 33, Sayı 4, 2015

⁴⁸ Küçükdoğan S. Polislik Mesleğinin Ve Polis Meslek Yüksekokullarında Verilen İnsan Hakları Eğitiminin İrdelenmesi Yüksek Lisans Tezi, 2011 s. 69

⁴⁹ İnsan Hakları Eğitimi. 21. Yüzyılda Polisin Eğitimi Sempozyumu Bildirileri içinde, (s. 69-76). Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi

sahibi olduğuna ve yenilikleri yakından izleyerek bilgilerini ne ölçüde güncellediğine bağlıdır. (Küçükdoğru, 2011, s. 75)⁵⁰

EGM'nün hizmet içi eğitim yönetmeliği mevcuttur. Ancak hizmet içi eğitim konularını seçmek, kimlerin bu eğitime katılacağına karar vermek amirlere bırakılmıştır. Yöneticiler insan hakları konusunda eğitim planlamadıkları ya da eğitime çok sınırlı personelin katılımını öngördükleri takdirde bazı personel meslek hayatı boyunca hiç hizmet içi eğitim almayabilir. Dolayısıyla insan hakları konusunda yeterli bilinç oluşmayabilir.

Toplumsal barışın sağlanmasının temelinde; birlikte yaşayan insanların hak ve yükümlülüklerinin belirgin olması, bunların güvence altına alınması ve hakkı ihlal edilenin hakkına kavuşabilmesi ile ihlal edene gerekli yaptırımın uygulanması yer almaktadır. Polisin insan haklarını korumadaki rolünün temelini, yine güvenlik güçlerinin insan hakları konusundaki bilinci oluşturmaktadır. Bu bilincin polisler kazandırılması için; kolluk kuvvetlerine tüm yaşamını kapsayan sağlıklı ve sürekli bir şekilde devam eden insan hakları eğitimi ve öğretimi verilmelidir. Polis eğitimi kavramı, genel olarak bilgi ve becerilerin artırılması olmakla birlikte, polisin özellikle insan hakları, demokratikleşme ve hukukun üstünlüğü gibi alanlarda bilgilendirilmesidir (Özcan, 2001, s. 829).⁵¹

"Polis ve İnsan Hakları 1997-2000" programı çerçevesinde, Türkiye insan hakları eğitimi alanında Avrupa Konseyi ile iş birliğine girmiş (Karaosmanoğlu, www.oocities.com, 08,04.2011) olsa da, PMYO'da o dönemden bugüne kadar verilen insan hakları eğitimi göz önünde tutulduğunda, bu iş birliğinin tam anlamıyla yeterli olmadığını görmekteyiz. Polis Teşkilatı içinde insan hakları faaliyetleri bakımından hukuki, yapısal ve eğitim alanlarında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Ancak insan hakları konusundaki bu yolculuk, bitimsiz bir yolculuktur ve yapılması gereken çok iş vardır (Çotuksöken, 2010, s. 107).⁵²

2011 yılı şubat ayında, Pendik İlçe Emniyet Müdürlüğü Önleyici Hizmetler Büro Amirliği görevlilerine verilen ankette yer alan; "*Polis, insan hakları konusunda iyi eğitildiği takdirde, yetkisi ne kadar arttırılsa da işkence ve kötü muamele gibi uygulamalara girmez*" sorusuna katılımcıların %69,8'i, olumlu yanıt vermiştir. Görüldüğü gibi, PMYO'da verilen insan hakları eğitiminin kaliteli ve etkili olması durumunda, hiçbir kolluk gücünün, insan hakları ihlallerinde bulunmaması genel ve doğru bir kanıdır. Verilen eğitimin etkinliğinin olmaması, şüphesiz PMYO öğrencilerinin meslekteki davranışlarına olumsuz biçimde yansiyacaktır. (Küçükdoğru, 2011, S. 121)⁵³

Yine aynı ankette yer alan; "*Mesleğinizde İnsan Hakları ile ilgili hizmet içi eğitimi aldınız mı?*" sorusuna katılımcıların %55,1'i, hayır almadım yanıtını vermiştir. Anketten çıkan sonuca göre polislerin yarısından fazlası mesleğe başladıktan sonra insan hakları alanında hizmet içi eğitim almamıştır.

⁵⁰ Polislik Mesleğinin Ve Polis Meslek Yüksekokullarında Verilen İnsan Hakları Eğitiminin İrdelenmesi Yüksek Lisans Tezi

⁵¹ Kopenhag Siyasi Kriterlerinin Gerçekleştirilmesinde Türk Polisinin Eğitiminin Önemi. 21. Yüzyılda Polisin Eğitimi Sempozyumu Bildirileri içinde, (s. 825-832). Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi

⁵² İnsan Hakları ve Felsefe. Papatya Yayınları, İstanbul

⁵³ Polislik Mesleğinin Ve Polis Meslek Yüksekokullarında Verilen İnsan Hakları Eğitiminin İrdelenmesi Yüksek Lisans Tezi

Polis memurlarının insan hakları eğitimi sadece hizmet öncesi okullarda kalmamalı, aynı zamanda hizmet içi eğitimlerle bu eğitimin sürekli hale getirilmesine çaba harcanmalıdır. Hizmet içi eğitim konuları arasına insan hakları eğitimi mutlaka alınmalı ve tüm personel belli aralıklarla güncellenmiş insan hakları eğitiminden geçmelidir. Dersin konuları örnek olaylarla güncelleştirilerek yazılı ve görsel materyallerle zenginleştirilmelidir. Bu sayede eğitime katılan personelin daha verimli bir biçimde eğitilmeleri sağlanabilir. Ayrıca insan haklarına ilişkin kavramların daha iyi açıklanabilmesi ve gerçekçi olması için örnek olayların genellikle polis vatandaş ilişkilerinden seçilmesi, adli yargı sonuçlarıyla desteklenmesi ve varsa Anayasa Mahkemesince veya AİHM’nce verilen aleyhte kararlarla bu eğitimin güçlendirilmesi daha doğru olacaktır.

Personelin seçiminde ve eğitimi üzerinde hassasiyetle durulmalıdır. Okul sürecinde başlayan eğitim, daha sonra hizmet içi eğitimlerle ve alan eğitimleri ile sürekli güncellenmeli, yapılan hatalar eğitimlerde tekrar tartışılarak hata düzeyinin aşağı çekilmesine çalışılmalıdır.

Kamu güvenliğini koruma ve sağlama görevini üstlenmiş olan kolluk birimlerinde görevli personelin kaliteli bir eğitim alması kadar, aldıkları eğitimleri çalıştıkları çevrenin olumsuz şartlarından etkilenmeden ya da en az etkilenecek şekilde uygulayabilmesi de önemlidir. Bu doğrultuda kolluk birimlerinden beklenen husus öğrenme ve öğretme kültürüne haiz, sürekli öğrenen, öğrenmeye ve uygulamaya olanak sağlayan bir kurumsal ortam sağlamaktır (Hunter-Johnson, 2012).⁵⁴

Kolluk personeline meslek eğitimlerinde yakın savunma teknikleri ve silah eğitimi verilmektedir. Ayrıca hukuk bilgisi de farklı derslerde öğretilmektedir. Bununla birlikte emniyet teşkilatı bünyesinde toplumsal olaylara ve daha ileri çatışma ortamlarına müdahale için özel birimlerin kurulduğu ve bu yönde donatıldığı da bir gerçektir. Bu amaçla toplumsal olaylara müdahale amacıyla çevik kuvvet birimleri ve daha ileri müdahale ve operasyonlar için ise özel harekât birimleri kurulmuş ve her iki birim de kendi amaçları doğrultusunda özel eğitimler almaktadır. Ne var ki bu eğitimin içselleştirilmesi ve profesyonel bir şekilde uygulanmasında güçlükler yaşandığı medyada da izlenen farklı örneklerde görülebilmektedir. Nitekim Akdoğan ve Köse'nin (2013:121-26)⁵⁵ araştırmasındaki örnekte aşırı güç kullanımına başvurmuş olan polislerin büyük çoğunluğunun hizmet içi eğitime tabi tutulmadığını (%61) ve terörle mücadele (%2,8) ve özel harekât birimlerinde (%2,5) çalışmış olan personelin daha az aşırı güç kullanım olaylarına karıştığı görülmektedir. Eğitim sorunu ile ilgili görüşü destekleyen bir personel görüşü aşağıda sunulmaktadır:

“Hukuka giriş dersi ilk başlarda ilgimi çekmiyordu. Fakat zaman ilerledikçe belirli konuları öğrendikçe ilgimi çeker hale geldi. Kişilerin, devletin, polisin, toplumun vs. birimlerin haklarını, özgürlük çerçevelerini öğrendim. Kendime ait olan haklarımı öğrendim. Bunun bana çok faydası oldu. Kendime ait haklarımı bilir hale geldiğimde özgüvenim daha da arttı. Emin adımlarla yürümeye başladım. Biz polis olacağız. Toplumdaki kişilerin haklarını ve kendi haklarımızı bildiğimizde mesleğimizde bir sıkıntı yaşamayız. Polis olarak ne yapmamız gerektiğini bilmezsek küçük düşeriz. Suçlu kişiyi gözaltına aldığımızda “ben ne yaptım, hangi sebepten götürüyorsunuz beni?” dediğinde, “şu kanunun şu maddesine göre seni gözaltına alıyoruz” diyebilmeliyiz.

⁵⁴ Polis Davranışı, İsmail Şahin, Hidayet Tasdoven, Sedat Kula, Türkiye, Kasım 2015

⁵⁵ Kamu Hizmetinde Güç Kullanma: Bir Profil Çalışması Ve Kamu Yöneticilerine Politika Önerileri, Türk İdare Dergisi, Sayı 476

Hukuki bilgimiz olmazsa, olur olmaz yerde silahımızı çekeriz ve vururuz insanları. Bunun sonucunda şahıs olarak bizim adımız çıkmaz televizyonlarda. "Polis şunu yaptı, polis bunu yaptı" olur. Teşkilata güven azalır" (Can, 2014:373).⁵⁶

5. Alınan Eğitimin İçselleştirilememesi

Memurlar, okulda aldıkları eğitimi içselleştirememenin yanında, kendilerini; muhtemelen daha önceki hayatlarında hiç karşılaşmadıkları ve toplumla çatışma anlamına gelebilecek bir ortamın içinde bulmaktadırlar. Aynı şekilde her şehirde toplumsal olaylar aynı yoğunlukta yaşanmamaktadır. Toplumsal olaylarda sık görev alan personel zaman içerisinde tecrübe sahibi olmakta ve daha sağlıklı karar verebilmektedir. Az tecrübe sahibi personelde ise acemilik veya acelecilik görülebilmektedir.

Aşırı güç kullanma iddialarına özellikle maruz kalan çevik kuvvet birimlerinde özellikle yeni mezun genç polisler istihdam edilmekte ve bu birime atanan personel yasal bir mecburiyet olarak asgari üç yıl bu birimde çalışmak zorunda kalmaktadır. Çevik kuvvet şubeleri ve eski adı karakol olan polis merkezleri, emniyet teşkilatı içerisinde çalışılmak istenmeyen birimlerin başında gelmektedir. Bu yönüyle söz konusu birimlere ataması yapılan personel baştan ikinci sınıf memur muamelesi görüyor-muş gibi hissedebilmektedir (Lersch ve Mieczkowski, 1996; Ateş ve Turgut, 2006).⁵⁷

Milli kültürel değerlerle devlete sahip çıkma anlayışı, bütün ihtiyaçları devlet tarafından karşılanarak polislik mesleğine adım atan polislerde devlete bağlılık artmakta ve sivil düşünce ya iyi gelişmemekte ya da zayıflamaktadır. (Delattre, 2002; Caldero & Crank, 2010)⁵⁸

En basitinden ifade özgürlüğü ve toplantı gösteri yürüyüşünün anayasal haklar olduğunu, siyasi veya başka amaçlı eleştiri ve protestonun aslında demokrasinin vazgeçilmezlerinden olduğunu kabul etmek veya ettirmek zor olmakta veya zaman alabilmekte, farklı ortamlarda müdahale kapsamında da olsa bir çatışmanın içinde kalan polislerde bu negatif bakış açısı pekişmektedir. Cohen'in (1972:1) Özellikle medya tarafından "halkın şeytanları (folk devils)" olarak tanımlanan bazı kişi veya kesimler bu negatif bakış açısına daha çok muhatap olmakta, "moral panik" ile kolluğun hedefi haline gelebilmektedir. Personelin bu konudaki yorumlarına bakıldığında benzer düşüncelere rastlanmaktadır:

"İçimizde bu protestolara hak veren de var vermeyenler de. Binlerce insan var teşkilatta çevik kuvvet ekipleri arasında. Yaratılıştan dolayı herkes aynı şeyi düşünmeyebilir. Düşüncesini sevmesen de saygı duymalısın biz bunu biliyoruz. Protestolara hak veren arkadaşlarımızın müdahale ederken 2 kez düşündüğünü biliyoruz. Ama hak vermeyen arkadaşlarımızın da müdahale ederken daha da sertleştiğini biliyoruz." (dipnot.tv,2013)⁵⁹

⁵⁶ Gezi Parkı Gösterileri İle Yeniden Gündeme Gelen Polisin Hukuka Aykırı Davranışları Ve Polis Eğitiminde Hukukun Yeri, TBB Dergisi Sayı: 110, 2014

⁵⁷ Toplumsal Olaylarda Aşırı Güç Kullanımının Nedenleri, Mülkiye Müfettiş Raporu, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/10556735.asp>

⁵⁸ Character and cops: Ethics in policing (4th ed.). Washington, DC: AEI.

⁵⁹ Gezi Eylemlerine destek veren arkadaşlarımız da var <http://www.dipnot.tv/cevik-kuvvet-polisleri-anlatiyor-gezi-eylemlerine-destekveren-arkadaslarimiz-da-var/33155/>

6. Kolluk kuvvetlerinin eğitimine dair değerlendirme ve sonuç

Kolluğun sadece mesleki olarak değil, temsil ettikleri güç sebebiyle insan hakları ve özgürlükler açısından da sıkı bir eğitimden geçmesi gerektiği ve bu eğitimin hizmet içi seminerlerle zaman zaman hatırlatılması ve geliştirilmesi zarureti ortadadır.

Devlet erkinin eğitim vermekte ne kadar istekli ve başarılı olduğu bir tartışma konusu olarak kenarda durmaktadır. Buna ek olarak bir de ülkenin içinden geçtiği bazı özel süreçler, kolluk eğitiminin aksamasına ve yetersiz verilmesine yol açmıştır. Hızlı ve yoğun personel alımı yapılmış, bu süreçte polis teşkilatının 8 aylık eğitim süresi ilk aşamada 4 aya indirilmiş, sonra zaman geçtikçe 6 aya ve nihayetinde yeniden 8 aya çıkarılmıştır. Aynı süreçte 2017 yılında çıkarılan 690 sayılı KHK ile bekçilik sistemi geri getirilmiştir.⁶⁰ Bekçiler 45 günlük eğitimin ardından görevlerine başlayabiliyorlardı. İlk alım olan 7.000 personel ve ikinci alım olan 10.500 personel bu süre eğitim ile görev başı yapmış oldu. Neredeyse polis yetkilerine sahip olduğu halde polis kadar eğitim almayan bekçiler, görevleri esnasında meslek görev ve yetkileriyle bağdaşmayacak tutumlar sergilemeye başladılar. Bu tarz örneklerin sayısı artıp, kamuoyunda rahatsızlık belirtmeye başlanınca, eğitim süreleri; Haziran 2020 yılında yapılan değişiklikle 45 günden 3 aya çıkarıldı.

Sadece bu bilgiler bile kolluk eğitiminin yeterli ve sağlıklı verilemediğinin açık göstergeleridir.

Devlet vatandaş ilişkisinde devletin topluma bakan yüzlerinden birini oluşturan ve elinde tuttuğu güç sebebiyle eğitime en fazla ihtiyacı bulunan kolluk, konjonktürel sebeplerle de olsa yeterince eğitim alamamaktadır.

Kolluk birimleri, bir kamu kurumu ve bürokrasinin bir parçası olarak vatandaşla ve diğer kurumlarla ilişkilerinde tarafsızlığı ve profesyonelliği muhafaza etmek ve kişisel olmayan iletişim tarzını benimsemek zorundadır. Güç kullanma yetkisi olan bu birimlere alınacak personelin iyi seçilmesi ve eğitilmesi, sıkı düzenlenmiş kural ve standart operasyon prosedürleri ile kontrol edilmesi, devlet dahil bütün ülkenin faydasına olacaktır.

⁶⁰ Bekçilik sistemi 2008 yılında, mevcut personelinin emniyet kadrolarına dahil edilmesiyle ortadan kaldırılmıştı.

KOLLUK DENETİM MEKANİZMALARI

Kolluk, kamu düzenini koruma ve sağlama faaliyetleri dolayısıyla çeşitli yetkilerle donatılmış, iç güvenlik hizmetlerini yerine getirmekle yükümlü teşkilattır. Öncelikli görevi suç işlenmesini önlemek olmakla birlikte, işlenmiş suçların yaptırımsız kalmaması amacıyla suç işlendikten sonra failin ve suça ait delillerin tespit edilmesi de kolluğun başlıca görevleri arasındadır. Bu sebeptir ki kolluk faaliyetleri, (1) idari kolluk ve (2) adli kolluk olarak ikiye ayrılır.

Adli kolluğun görevi suç işlendikten sonra ortaya çıkar ve bastırıcı niteliktedir. Adli kolluk görevlileri cezai yaptırımları bizzat uygulayamazlar. Suç sayılan eylemlerin meydana gelmesi durumunda suç failini ve suç delillerini tespit edip, adli makamlara teslim etmek zorundadırlar. Adli kolluk ceza usul hukukuna tabidir. Adli kolluk faaliyetlerinden kaynaklanan uyuşmazlıklar adli yargıda çözümlenir. CMK'nın mevcut düzenlemesi gereği, adli kolluk idari yönden İçişleri Bakanlığının, adli yönden ise savcılığın denetimi ve emrindedir. Adli kolluk faaliyetleri yalnızca devlet adına ifa edilebilir. Bu sebeple adli kolluk faaliyetlerinden doğacak zararlardan devlet tüzel kişiliği sorumludur.

1. Kolluk Uygulamalarının Denetimine Neden İhtiyaç Duyulur?

Kolluğun görev alanını oluşturan kamu düzenini koruma ve sağlama faaliyetleri, doğası gereği temel hak ve hürriyetlere ve dolayısıyla insan haklarına zarar verme potansiyeli taşımaktadır. Ne var ki bu potansiyel, hukuk devleti ilkesiyle uyuşmaz. Çünkü hukuk devleti, bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin koruma altında olduğu devlettir.

Kolluk faaliyetlerinde var olan potansiyel ile hukuk devleti ilkesi arasında yer alan çelişki “denetim” yoluyla çözülür. Kolluk faaliyetlerinin hukuka uygun ve kolluk görevlilerinin de hesap verebilir nitelikte olması bu çelişkinin giderilmesinin en etkin yoludur. Kendilerine tanınmış yetkileri hukuka uygun kullanmayan kolluk görevlileri yargının muhatabı olur. Burada hak ettikleri cezayı aldıkları sürece denetim ilkesi yerini bulmuş, kolluk faaliyetlerinin “ihlal edici” yönü hukuk devletini esir almamış olur.

Günümüzde kolluk faaliyetlerinin denetimini gündemine taşıyan, insan haklarıyla ilgili pek çok uluslararası kuruluş bulunmaktadır. Bölgesel düzeyde; Avrupa Konseyi (AK) ve kurumun parçası olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ve Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi (AİÖK). Küresel düzeyde ise Birleşmiş Milletler (BM) Türkiye'nin de taraf olduğu başlıca kuruluşlardır.

Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler üyesi olan her devlet, hukukun üstünlüğünü ve kendi yetkisi altında bulunan herkesin insan haklarından ve temel hürriyetten yararlanmasını sağlama yükümlülüğünü kabul etmiş olur. Bunun yanında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi tarafı olan her ülke, sözleşmede yer alan hak ve hürriyetleri sağlama ve koruma yükümlülüğü altındadır. Sözleşmenin öne çıkan özelliği ise, kapsadığı hak ve hürriyetlerin korunması amacıyla kurduğu denetim mekanizmasıdır. Hak ihlali durumunda başvuru imkânı sunan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bu mekanizmanın en önemli organıdır. Mahkemenin kolluk faaliyetlerini ilgilendiren kararları arasında; yaşama hakkı, özgürlük ve güvenlik hakkı, işkence ve kötü muamele yasağı ve adil yargılanma hakkına ilişkin olanlar öne çıkmaktadır.

Sonuç olarak Türkiye ulusal alanda Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesini eyleme dökmek adına kolluk faaliyetlerinin denetimini etkin ve güçlü kılmaya mecburdur. Uluslararası alanda ise; taraf olduğumuz kurumlar ve sözleşmelerin yüklediği zorunluluklar gereğince kolluk denetiminin şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerine uygun şekilde yürütülmesi önem arz etmektedir.

2. Kolluk Uygulamalarının denetiminde iç ve dış denetim mekanizmaları nelerdir?

Kolluk uygulamalarının denetimi kendi içerisinde iç ve dış denetim mekanizmaları olarak 2'ye ayrılmaktadır.

İç denetim: Kolluk teşkilatlarının birbiriyle olan ilişkilerini, kolluk alanında görev yapan yetkili ve görevli kimselerin davranışlarını, uygulamalarını yine kendi hiyerarşileri içerisinde denetlemeleridir. Emniyet Genel Müdürlüğünde denetim, Teftiş Kurulu Başkanlığı, İç denetim Birimi Başkanlığı, Özel Güvenlik Denetleme Başkanlığı tarafından yerine getirilmektedir. Bu başkanlıklar Emniyet Genel Müdürlüğündeki birimlerin mevzuata, yönetmeliklere ve programlara uyup uyulmadığını, insan hakları standartlarına aykırılıkları inceleme ve denetleme görevlerini yürütürler. Jandarma Genel Komutanlığında denetim, Teftiş Kurulu Başkanlığı, İç Denetim Başkanlığı, Denetleme Başkanlığı tarafından yerine getirilir.⁶¹ Sahil Güvenlik Komutanlığında denetim, Sahil Güvenlik Komutanlığı Denetleme, Teftiş ve Tetkik Başkanlığı denetleme görevlerini yerine getirirler.

Dış denetim: Kolluk faaliyetlerinin, kolluk teşkilatları kapsamı dışında değerlendirilip denetlendiği mekanizmadır. Dış kontrol mekanizmaları birden çok devlet birimini içerisinde barındırmakla birlikte iç denetim mekanizması ile birbirini tamamlamaktadırlar. Dış denetim mekanizmaları: yasama, yürütme, yargı fonksiyonları, kamuoyu/medya, Kamu Denetçiliği Kurumu, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu⁶², Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Kolluk Gözetim Komisyonu ve sivil gözetim dış denetim mekanizmalarındandır.

⁶¹ T.C. İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı <https://www.jandarma.gov.tr/denetleme-baskanligi> T.C

⁶² Hakan Ayyıldız, Kolluk Faaliyetlerinin Denetimi Hakkında Genel Bir Değerlendirme, TBB Dergisi, s.153

Yasama organı (meclis) yolu ile kolluk uygulamalarının denetiminde TBMM, Anayasa madde 98'e dayanarak meclis araştırması, genel görüşme, meclis soruşturması ve yazılı soru yollarıyla bilgi edinme ve denetleme yetkisini kullanır. Aynı zamanda meclisteki ilgili siyasi denetim organları olan komisyonlarda denetime katkıda bulunurlar. Anayasa m.74 uyarınca TBMM bünyesinde kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri inceler, araştırır ve idareye önerilerde bulunur.

Yürütme organı yolu ile kolluk uygulamalarının denetiminde, Anayasa madde 8 uyarınca yürütme yetkisi Cumhurbaşkanı tarafından yerine getirilir. Kolluk faaliyetlerinin denetimi konusunda Cumhurbaşkanı tarafından kendisine yetki verilen makam Devlet Denetleme Kuruludur. Kurul Anayasa madde108'de düzenlendiği üzere idarenin faaliyetlerinin hukuka uygunluğunu ve düzenli bir şekilde yürütülmesini denetler. Kolluk faaliyetlerinin diğer denetim mekanizmaları, adli ve idari kolluk ayrımı baz alınarak makama göre farklılık ihtiva etmektedir. İdari kolluk faaliyetlerinin denetim birimi mülki makamlardır.⁶³ Mülki makamlarda da kendi arasında bakanlık, vali ve kaymakam şeklinde hiyerarşik bir sıralaması vardır. Bu hiyerarşideki denetim hususu kanunlar ve yönetmeliklerle sınırlar belirlenmektedir. Örnek vermek gerekirse, 5442 sayılı İl İdare Kanununda bakanlık, vali ve kaymakamın denetim yapacağı alanların sınırları çizilmiştir. Adli kolluktaki denetim makamı, Cumhuriyet savcılığıdır. (CMK M.164) *"Soruşturma işlemleri, Cumhuriyet savcısının emir ve talimatları doğrultusunda öncelikle adlî kolluğa yaptırılır. Adlî kolluk görevlileri, Cumhuriyet savcısının adlî görevlere ilişkin emirlerini yerine getirir"* düzenlenmesi suretiyle adli kolluk görevlileri cumhuriyet savcılığının emir, talimat ve denetimleri doğrultusunda görevlerini yerine getirirler. Savcılık makamı, adli kolluk görevlilerinin yapmış olduğu yukarıda sayılan adli kolluk uygulamalarının denetim ve kontrolünü yapmaktadır. İdari kolluktaki denetim makamına baktığımızda, il ve ilçelerdeki kolluk birimlerinin denetimi İçişleri Bakanlığı kapsamında Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından yerine getirilir. İçişleri Bakanlığı bünyesinde kolluk görevlilerinin uygulamalarıyla ilgili denetimi yapmak üzere kurulan diğer bir kurum, Kolluk Gözetim Komisyonudur. Bakanlık sitesinde bu kurumun amacı şu şekilde belirtilmiştir *"Etkinlik, saydamlık ve güvenilirliğin geliştirilmesi için kolluk görevlilerinin suçlarından veya disiplin cezasını gerektiren eylem, tutum veya davranışlarından dolayı, idarî merciler tarafından yapılan ya da yapılması gereken iş ve işlemlerin merkezî bir sistemde kayıt altına alınması ve izlenmesidir."*⁶⁴

Yargı yolu ile kolluk uygulamalarının denetiminde, Cumhuriyet Başsavcıları ve savcıları hukuka uygunluk denetimini; Sayıştay, kolluk faaliyetlerinin hesap yönünden denetimini⁶⁵, Anayasa Mahkemesi yargı yönünden kolluk faaliyetlerinin denetiminin sağlarlar.

Kamuoyu/Medya/Sosyal Medya yolu ile kolluk uygulamalarının denetiminde, günümüzde insanlar arasında hızlı haberleşmenin ve bilgi almanın yolu olan medya artık her türlü devlet uygulamalarının denetimini yapacak hale gelmiştir. Bir nevi sivil gözetim diyebileceğimiz fakat düzenli ve sistematik olmayan bu denetim mekanizması bazen infiale sebep olsa da çoğu zaman özeldir kolluk faaliyetlerinin göz önünde, şeffaf ve sorgulanabilir olmasına neden olmaktadır.

⁶³ Hakan Ayyıldız, Kolluk Faaliyetlerinin Denetimi Hakkında Genel Bir Değerlendirme, TBB Dergisi, s.155

⁶⁴ T.C. İçişleri Bakanlığı Kolluk Gözetim Komisyonu Sitesi <http://www.kollukgozetim.gov.tr/amac-kapsam-ve-hedef>

⁶⁵ Hakan Ayyıldız, Kolluk Faaliyetlerinin Denetimi Hakkında Genel Bir Değerlendirme, TBB Dergisi, s.160

Sivil gözetim yolu ile denetimde ise henüz sistemli bir denetim mekanizması olmamasına karşın, Türkiye'nin Avrupa Birliğine uyum süreci gereğince "İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Güçlendirilmesi Projesi" 2008'den günümüze kadar süregelen kapsamlı bir çalışmadır. Ülkemizde kolluk faaliyetlerinin denetimi açısından büyük öneme sahip olan bu çalışma şeffaf, katılımcı ve vatandaş odaklı kamu güvenliğini hedeflemektedir. Halen devam eden proje çalışmaları kapsamında sivil gözetim şu şekilde tanımlanmıştır: *"Sivil gözetim, bireylerin gündelik yaşamlarını doğrudan etkileyen güvenlik politikalarının yapılması ve uygulanması süreçlerine vatandaşların aktif şekilde katılmasına ve sivil yöneticilerin toplumun beklenti ve taleplerine uygun bir yönetim sergilemesine imkân tanır."*⁶⁶

İç ve dış denetimde, ilgili kurumlara kolluk uygulamalarını denetleme yetkisi veren hukuki düzenlemeler, rapor sonunda "EK 4" olarak yer almaktadır.

3. Adli- idari kolluk uygulamasında karşılaşılan problemler

5271 sayılı CMK ile yasal zemini oluşan adli- idari kolluk ayrımının, yasalara uygun şekilde pratikte de yerini bulması beklenirdi. Ancak derneğimizin ilgi alanına giren olay örnekleri ve incelenen akademik araştırmalar, adli- idari kolluk ayrımının Türkiye'de, en azından pratikte uygulan(a)mıyor olduğunu göstermektedir.

Uygulan(a)mıyor oluşunun bir sebebi olarak bu konuda yaşanan fikir ayrılıkları gösterilebilir. Ama diğer yandan iki alanın birbirinden ayrıştırılmasındaki güçlük de problemleri beslemektedir. Nitekim sahanın uzmanlarınca yapılan araştırmalar ve bunların sonuç değerlendirmelerinde genellikle şu değerlendirmeler görülür.

Olumlu yönler:

- Savcıya bağlı olarak çalışan adli kolluk, kolluk birimlerinde yaşanan suçlarla ilgili soruşturmaların tek elden yürütülmesini sağlar,
- Adli işlemlerin ayrı bir görev tanımı olan adli kolluk tarafından yürütülmesi kolluktaki iş yükünü hafifletir,
- Suçu önleyici ve suçu araştıran kolluk teşkilatının birbirinden ayrı olmasıyla, sistem daha güvenilir hale gelir ve daha hızlı daha sağlıklı işler. Ancak adli kolluğun kaliteli bir eğitime ve kaliteli teknik donanımına sahip olması gerekir.

Olumsuz yönler:

- Adli – idari ayrımının kesin ve net bir şekilde yapılması güçtür, çünkü pek çok durumda bu iki alan iç içe geçmiştir. Örneğin "devriye gezme" idari bir görevdir. Devriye sırasında suça tanık olunması durumunda şüphelilerin üzerinin aranması ve yakalanması ise adli bir olaydır. Böyle durumlarda idari görev gören kolluğun adli olaylara müdahale edememesi gerekir.⁶⁷ Aksi halde hem idari hem de adli olayın soruşturulması tehlikeye girecektir.

⁶⁶ İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Güçlendirilmesi (Aşama III) sitesi <http://sivilgozetim.org.tr/sivil-goze-tim-neden-gereklidir-3/>

⁶⁷ M. Bedri Eryılmaz, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Adli Kolluk: Adli Kolluk Amirleri, Sorumluları ve Görevlilerinin Belirlenmesi, Ankara Barosu Dergisi, 2007, s.110

- Görev ayrımından dolayı kolluk görevlileri arasında bir rekabet ve husumet oluşma olasılığı yüksektir. Gözetlenme stresi altında bulunan idari kolluk, olabildiğince az riskli hale getirmek için bazı işlerini aksatabilecek ve diğer yandan adli kolluğun görevine giren hususları görmezden gelebilecektir.
- Kolluk kuvvetlerinin ayrılmasından dolayı ideolojik ve sınıfsal bölünme yaşanabilecektir.

Uzman görüşleri bu şekilde olsa da bizler, kolluğun taşıdığı sorumluluk ve devlet vatandaş ilişkisinde ifade ettiği anlam sebebiyle yine de bu ayrımın yapılması gerektiği kanaati taşımaktayız. Fakat ne kadar sağlıklı işlerse işlesin, adli – idari ayrımının tek başına yeterli olmayacağı; alanın sivil toplum denetimine açık hale getirilmesi gerektiği ve etkili bir yargı denetimine ihtiyaç duyduğu ortadadır. Kolluk tarafından işlenen suçların muhatabı ve mağduru çoğunlukla vatandaşdır. Bu yüzden sivil toplum tarafından dillendirilen iddialar karşısında koruyucu ve savunucu bir tavır yerine, ihbar olarak kabul eden bir yaklaşım sergilenmeli, iddiaların doğruluğu ciddiyle araştırılmalıdır. Yargı da koruyucu kollayıcı tutumunu değiştirmeli, suça hak ettiği cezayı vermelidir. Kolluk tarafından işlenen suçların en aza indirilmesi; sivil toplumun, adli kolluğun ve yargının işbirliği yaptığı böyle bir süreçte mümkün olur.

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Kamu düzenini korumakla görevli ve bu amaçla hem suç öncesi hem de suçtan sonra kullanılmak üzere çeşitli yetkilerle donatılmış olan kolluk kuvvetlerinin faaliyetleri, doğası gereği temel hak ve özgürlüklere müdahale niteliği taşıyan yönler içerir. Bu yüzden kolluk, söz konusu faaliyetlerini icra ederken sınırsız bir yetkiyle donatılmamıştır; T.C Anayasası'nın 2'nci maddesinde de ifadesini bulan hukuk devleti ilkesi gereği, çeşitli sınırlamalara ve denetime tabidir. Bu sınırlamaların ve denetimin özünde insan hakları kavramı bulunur. Başta Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu (PVSK) olmak üzere, Türkiye Polis Etik Kuralları'nın (TÜPEK) birinci maddesinde yapılan görev tanımlamalarına göre polisin en temel görevi, bireysel hak ve özgürlükleri korumak ve toplumsal yaşamda zaten var olan huzur ve güven ortamının devamına hizmet etmektir.

Kısaca "güven" olarak niteleyebileceğimiz ideal durumu bozmaya yönelik tehditler başlıca iki farklı kaynaktan gelebilir. Güvensizliğin ilk kaynağı suç ve suçlulardır. İkincisi ise kolluk teşkilatı mensuplarının hukuk dışı uygulamalarının yaygınlaşmasıdır. Suç ve suçlu yanında suçu engellemek için var olan kolluğun da bir güvensizlik kaynağı olarak sayılmasının nedeni, hukuka riayet edilmeyen güvenlik uygulamalarının zamanla toplumsal yaşam üzerinde en az suç ve suçlular kadar olumsuz etki gösterebilmesindedir. Hukukun denetimi dışında kalan kolluk kendi özerk alanını oluşturarak devlet içinde devlet veya yarı mafyatik bir yapı haline döner.

İnsan hakları alanında faaliyet gösteren MAZLUMDER, "denetim" sorumluluğuyla son yıllarda artış gösteren kolluk kaynaklı şiddete dikkat çekmek, şiddetin nedenlerini ve şiddeti önlemek için yapılması gerekenleri ortaya koymak adına bu rapor çalışmasını yapmıştır. Çalışma sırasında konuya ilişkin yasal düzenlemeler, mahkeme kararları, medyaya yansıyan olaylar, kolluk yetkisi ve insan haklarına ilişkin makale, kitap, müfredat incelenmiş, literatür araştırması yapılarak rapor oluşturulmuştur.

Raporumuza da yansıdığı gibi Türkiye tarihi açısından özellikle 2004 yılında yapılan kapsamlı değişikliklerle "işkenceye sıfır tolerans ilkesi" benimsenmiştir. Karakollar yeniden yapılandırılmış, kolluk müdahale, operasyon ve gözaltına alma biçimleri yeniden tanımlanmıştır. Karakollara kamera yerleştirilerek şeffaf hale gelmesi sağlanmıştır. Kolluk kuvvetlerinin insan hakkı ihlali kapsamına girecek davranışlarını izlemek üzere (bağımsızlığı, etkinliği ve sivilliliği tartışılrsa da) Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TIHEK), Kamu Denetçiliği Kurumu ve yakın zamanlarda da Kolluk Gözetim Komisyonu kurulmuştur.

Mevzuattaki iyileştirmelere, denetleyici kurumların ve komisyonun varlığına rağmen, son yıllarda kolluk kuvvetlerinin şiddet ve orantısız güç kullanımlarına ilişkin şikâyetler artmakta, her geçen gün daha fazla hak ihlali içeren olay medyaya yansımaktadır.

Uluslararası temel insan hakları sözleşmelerinin tamamında işkence ve kötü muamele yasağı düzenlenmiştir. Bu yasak yaşam hakkından hemen sonra gelir, hatta öyle ki; savaş dâhil olmak üzere her durumda mutlaktır. Suçun devletin güvenliğine karşı işlenmiş olması veya terör niteliği taşıması bile bu yasağın çiğnenmesi için istisnai bir hal oluşturmaz.

Raporumuzda incelediğimiz dönem, sokağa çıkma kısıtlamalarının olduğu ve kolluk faaliyetlerinin nispeten daha fazla arttığı pandemi sürecinin ilk 6 aylık kesitidir. Bu dönemde kolluk sadece kendi görevini yapmakla yetinmemiş, kendini savcı veya hakim yerine koyarak fiilin karşılığı olmayan cezalar vermiştir. Yetkili otorite, sokağa çıkma yasağına uymayanlar için para cezası öngörmüşken, kolluk; dövme, yere yatırma, boynuna yüklenme, hakaret etme, gaz sıkma, ters kelepçe takarak gözaltına alma gibi insan hakkı ihlaline yol açan ve kolluk yetkisini aşan cezalandırmalarda bulunmuştur. Öyle ki, reşit olmayan çocuklara bile şiddet uygulamıştır.

Pandemi dışındaki rutin işleyişte ise, olaylara müdahale ederken orantısız şiddet kullanılması, kaçma ihtimali bulunmayan kişilerin bile sabah erken saatte yapılan arama ve baskınlarla gözaltına alınması ve aramanın bir itibar suikastına dönüştürülmesi gibi pek çok olumsuz örnek medyaya yansımaktadır. Suç şüphelilerinin olağan gözaltı işlemleri dışında kimsenin haberi olmadan güpegündüz minibüslere bindirilip kaçırılması, bilgi sorulduğu halde aile ve yakınlarına kendilerinde olduğunun bilgisinin bile verilmemesi, seyrek de olsa son dönemlerde rastlanan kolluk uygulamalarındandır. Kanuni bir izin bulunmadığı halde karakolda yapılan çıplak aramalar, intihar etmesini engelleme gerekçesiyle başörtülü tutukluların başörtülerinin alınması, seyrek de olsa rastlanan diğer hak ihlalleridir.

Kolluk şiddetinin temellerine inildiğinde problemin, temel toplumsal sözleşme metnine, yani anayasaya kadar dayandığı görülür. Anayasada ortaya çıkan ideolojik renk kolluğu bir ideolojinin bekçisi haline getirmekte, o ideolojiye uymayanlara veya eleştirel yaklaşanlara karşı dışlayıcı ve düşmanlaştırıcı bir tutum sergilemesine yol açmaktadır. Kolluk vazife ve yetkilerinin belirlendiği kanun maddelerinde ise kolluğun görevi; “düzen”, “devletin bekası ve güvenliği” gibi kavramlar aracılığıyla tanımlanmıştır. Anayasada ortaya çıkan ideolojik yaklaşım ve kolluğa eskiden beri tevdi edilmiş olan “devletin bekasını ve güvenliğini koruma” görevi, kaçınılmaz olarak bir kurum kültürüne yol açmaktadır. Kendisini “devletin sahibi” veya en azından “koruyucusu” olarak görme şeklinde özetlenebilecek olan bu kültür, kolluk şiddetini besleyen bir olgu olarak göze çarpmaktadır.

Siyasi iktidarların güvenlikçi politikaları öncelmesi, yöneticilerin; “*benim askerim, benim polisim*” gibi ayrımcı ve kayırmacı bir dil kullanması kolluğa ayrıcalıklı bir konum kazandırmaktadır. Ayrıca siyasilerin motivasyon amacıyla bile olsa “*bacaklarını kırın*” gibi şiddeti teşvik edici bir dil kullanmaları, şiddeti besleyen bir başka etkidir.

Medyaya yansıyan örneklerle ve Anayasa Mahkemesi kararlarına bakıldığında, kollukla ilgili davalarda yargının dahi ürkek veya taraflı davrandığı, suçun tespit edildiği durumlarda bile cezaların caydırıcılıktan uzak olduğu, suçun sembolik kararlarla geçiştirildiği görülmektedir. Yani suçun cezalandırılması için var olan yargı şiddeti önlemediği gibi, kimi kararlarıyla daha da teşvik etmektedir.

Kolluk şiddetinin önlenmesinde en etkili unsurlardan biri, kolluğun insan hakları yönünden eğitilmesidir. Araştırmalar; kolluk personelinin eğitim düzeyi arttıkça, kolluk kaynaklı sıkıntı ve problem-

lerin de azaldığını göstermektedir. Bu yüzden gerek kolluk yetiştiren eğitim kurumlarında kolluk adaylarına, gerekse de meslek içi eğitim yoluyla görevdeki kolluk personeline insan hakları, hukuk, iletişim vb. konularda etkili bir eğitim verilmesi oldukça önemlidir. Fakat devlet vatandaş ilişkisinde devletin topluma bakan yüzlerinden birini oluşturan ve elinde tuttuğu güç sebebiyle eğitime en fazla ihtiyacı bulunan kolluk güçlerinin, siyasal yaklaşımlar ve konjonktürel ihtiyaçlar sebebiyle yeterince eğitim alamadıkları görülmektedir. Kolluk şiddetinin ortaya çıkmasında bu da bir etken olarak yerini almaktadır.

Demokratik bir hukuk devletinde yetki ile donatılmış olanların aynı zamanda şeffaf ve hesap verebilir olması son derece önemlidir. Bir kamu hizmeti sunan ve bu anlamda kamu düzenini korumak ve sağlamak maksadıyla çeşitli yetkilerle donatılmış olan ve üstelik bu yetkilerle temel hak ve özgürlüklere kolayca müdahale etme imkânı olan kolluk personelinin de denetlenebilir olması gerekir. Son dönemde kolluk alanında bahse konu şeffaflık ve hesap verebilirliği sağlamak adına Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Kolluk Gözetim Komisyonu gibi yapılar oluşturularak yeni adımlar atıldığı gözlemlenmektedir. Ancak örneğin 7 kişilik Kolluk Gözetim Komisyonunda 4 kişinin içişleri bakanlığı yöneticisi bürokratlardan oluşuyor olması, komisyon çalışmalarının tarafsızlığını etkileyecektir.

Son dönemlerde pek çok olayda gözlemlendiği üzere, gözaltı işlemleri esnasında kolluk, şiddete uğrayan vatandaş aleyhinde; “polise mukavemet ve görevli memura görevini yaptırmamak için direnme” şeklinde tutanak düzenlemektedir. Bu durum uygulanan şiddeti meşrulaştırıcı bir suistimal oluşturmakta ve şiddete uğrayan vatandaş mağdurken suçlu duruma getirmektedir. TCK’da işkence suçu düzenlenmişken, işkencenin sabit olduğu birçok olayda soruşturma açılrsa dahi sadece yaralama ve benzeri basit suçlardan ceza verilmektedir. Ayrıca “idari izin” müessesesi nedeniyle devlet memurunu korumaya almakta ve soruşturmaya izin vermemektedir. Bu hususların itinayla yeniden ele alınması, suistimale imkan vermeyecek ve suçlunun hakettiği cezayı alacağı şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

Kolluk şiddeti ve kötü muamelenin önüne geçmek için;

1. Sadece kolluk şiddetinin değil, insan hakları ve özgürlükler alanındaki farklı sıkıntıların teorik zeminini ortadan kaldırmak için anayasa ve yasalardaki ideolojik nitelik düzeltilmeli, kolluğa verilen “düzenin ve rejimin koruyucusu” statüsü ortadan kaldırılmalıdır.
2. Kimden geldiğine bakılmaksızın her türlü kolluk şiddeti iddiası araştırılmalı ve bir ihbar gibi kabul ederek etkin bir şekilde soruşturulmalıdır.
3. Kolluk güçleri insan hakları ve özgürlükler alanında mesleğe başlamadan önce yeterli eğitimden geçirilmeli, hizmet içi eğitimlerle periyodik olarak hazır olması sağlanmalıdır.
4. Kolluğun faaliyet gösterdiği bina, cezaevi ve nezarethanelerin denetimi, insan hakları alanında çalışma yapan ulusal ve uluslararası kuruluşların, baroların ve milletvekillerinin denetimine doğrudan, her zaman, kayıtsız şartsız açık hale getirilmelidir.
5. Olumsuzluklara dair haberlerin basında yer almasından rahatsızlık duyulmamalı, yolda gitmeyen işlerin tespiti için bir yol, bir fırsat olarak değerlendirilmelidir.
6. Kötü muamele ve şiddet uygulayan görevlilerle ilgili soruşturmalar hızlı ve adil bir şekilde yürütülmeli, bu tarz soruşturmaların gidişatı ve sonucu hakkında kamuoyuna tat-

min edici bilgi verilmelidir. Böylece kamuoyunda, “olumsuzluk yaşansa da cezasız kalmıyor” algısı güçlenecek, vatandaşın yargıya olan güveni artacak ve kolluk görevlileri üzerinde önemli bir caydırıcı etki oluşacaktır.

7. Adli kolluk – idari kolluk ayrımında mevcut uygulama, savcı ile polisi bir nevi mesai arkadaşı haline getirmekte, savcılığın arkadaşını kollama mantığıyla bazı durumları görmezden gelmesine yol açmakta ve dolayısıyla etkin bir adli işlem yapılmasını engelleyebilmektedir. Kolluk kaynaklı suçlarla etkin bir mücadele için adli kolluk savcılığa bağlı olarak çalışan ayrı bir birim olmalı, içişleri bakanlığına bağlı olarak çalışan idari kolluktan net olarak ayrılmalıdır.
8. Polis karakollarında, arama ve uygulama noktalarında ses ve görüntü kaydı kesintisiz ve üzerinde oynanmaya olanak vermeyecek şekilde yapılmalıdır.
9. Siyasiler ve güvenlik bürokrasisi, kolluk güçlerinin insan hakları ihlallerini teşvik edici söylemlerden kaçınmalı, şiddeti önleyici bir dil kullanmalı ve ilan, kamu spotu gibi araçlarla farkındalık oluşturulmalıdır.

Medeni bir toplumda kolluğun icra ettiği tüm görevlerin insan hakları perspektifinde değerlendirilmesi kaçınılmazdır. İnsan haklarının güvence altına alınmadığı koşullarda, kişilerin insan onuruna uygun yaşayabilmeleri mümkün değildir. Bu sebeple özellikle kolluk görevi icra eden kamu görevlilerinin insan hakları konusunda eğitim yönüyle donanımlı bir seviyeye ulaşması, görevlerini yaparken insan hakları perspektifinden olay ve kişilere yaklaşımı hukuk devleti açısından vazgeçilmezdir.

EK 1: Kaçırılma Vakaları Hakkında MAZLUMDER Basın Açıklaması

Yakınlarının kaçırıldığını ve kendilerinden haber alamadıklarını iddia eden ailelerin başvurusu üzerine MAZLUMDER Ankara Şubesi'nce 28.07.2019 tarihinde yapılan basın açıklaması.

2016 ve 2018 yılları arasında 22 kişinin çeşitli tarihlerde zorla alıkonduğu basına yansımıştı sonra bu kişiler bir şekilde ortaya çıktı ya da tutuklandılar. Ancak son aylarda Türkiye'nin değişik illerinde kaçırılma iddialarına tekrar şahit olduk. Özellikle yoğun olarak birbirine yakın tarihlerde (Şubat 2019) Türkiye genelinde toplam 6 (altı) kişinin kaçırıldığı ve şu ana kadar kendilerinden bir haber alınamadığı iddia edilmektedir.

Kaçırıldığı söylenen kayıp kişilerden Yasin UGAN, Özgür Kaya, Salim ZEYBEK, Mustafa Yılmaz'ın Ankara'da; Erkan Irmak'ın İstanbul'da, Gökhan Türkmen'in ise Antalya'da ikamet ettiği görülmektedir.

Ankara'da ikamet eden Özgür Kaya, Salim ZEYBEK ve Mustafa Yılmaz'ın eşleri, Yasin Ugan'ın ise ağabeyi derneğimize müracaat ederek konunun aydınlatılması ve kaçırılan yakınlarının bulunması için yardım talebinde bulunmuşlardır. Kaçırıldığı ifade edilen Yasin Ugan'ın ağabeyi Mikail Ugan şunları ifade etmiştir:

"Ankara ili Altındağ ilçesi Çamlık Mahallesi 1847 nolu sokakta bulunan 12 numaralı evden 13 Şubat 2019 tarihinde saat 15:00 ile 16:00 saatleri arası ellerinde silahlar bulunan ve kendini polis olarak tanıtan kişiler tarafından Kardeşim Yasin UGAN, kafasına siyah poşet giydirilerek göz altına alınmıştır. Olay bizzat bütün mahallenin gözü önünde olmuştur ve bütün mahalleli olayı görmüştür. Kardeşim ve arkadaşının gözaltına alınmaları sırasında kendilerine ev sahibi tarafından kim oldukları sorulduğunda, Polis kimliklerini göstermemişler ve savcılığın kardeşimle alakalı yürüttüğü soruşturma dosyasının numarasını vermişler. Ben olayı haber alır almaz günlerce Emniyetin tüm birimlerinde araştırdım ama bütün birimlerden bizde öyle bir gözaltı yok cevabını aldım. Cumhuriyet savcılığına

yaptığım şikâyetten de şu ana kadar bir netice alamadım. Ayrıca CİMER'e, Kamu Denetçiliği kurumuna, Anayasa Mahkemesine, Birleşmiş Milletler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurduk bekliyoruz.

Kardeşim 13 Şubat'tan bu yana kayıp, bu süre içinde devletin hiçbir resmi kurumu bizi aramadı. Kardeşimin işkence görmesinden ve can güvenliğinden endişe duymaktayız. Kaçırılanlar her kimse bunların ortaya çıkarılmasını talep ediyoruz. Bu konuda her türlü yardımı bekliyoruz."

Yasin Ugan ile aynı evde kalan ve aynı gün kaçırıldığı söylenen Özgür Kaya'nın eşi Aycan Kaya da benzer ifadelerde bulunarak:

"Eşim kaçırılalı 4 ay oldu eşimin işkence görmesinden ve can güvenliğinden çok endişeliyiz, eşimin kurtarılması için her türlü katkıya en acil şekilde muhtacız, ben ve üç çocuğum için yardımlarınızı bekliyoruz" demiştir.

Kendisi ve çocuklarının kaçırılma olayını Salim Zeybek'in eşi Fatma Betül Zeybek ise derneğimizde şu şekilde anlatmıştır:

"Eşim Salim ZEYBEK, 670 sayılı KHK ile işinden atılmış olup kendisi ile iki buçuk yıldır görüşmemekteydim. Kendisinin isteği üzerine çocuklarım (5,5 ve 8 yaş) ve ben eşimle İstanbul'da buluşup görüştük. 21 Şubat 2019 Perşembe günü ailecek rahat görüşebileceğimiz bir mekâna doğru ilerlerken aracımızın önü 22... plakalı Dacia Duster marka beyaz cipe benzeyen bir araç tarafından kesildi. Kendini sivil polis olarak tanıtan silahlı bu kişiler eşimi alıp götürdü. Beni eşimle buluşturacaklarını, önce Edirne Emniyeti'ne götürdüklerini söyleyen bu kişiler, daha sonra İstanbul istikametine doğru yönelip bizi İstanbul Emniyeti'ne aktaracaklarını belirttiler ama bu dediklerinin hiçbirini yapmayarak eşimi alıp başka bir araçla götürdüler. Beni ve çocuklarımı da 22 Şubat 2019 05.16 da Ankara'da evimin yakınlarına kadar getirip bıraktılar.

Kim olduklarını sorduğumda kendilerine "biz devletiz" diyerek karşılık veren bu kişiler beni Emniyete ve Savcılığa gitmemem konusunda uyardı. Yaşadığım şokla önce ne yapacağımı bilemedim. Ailemin de desteğiyle 25 Şubat Pazartesi 2019 da Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulundum. Yolda gelirken İstanbul çıkışında girip benzin aldığımız AYTEMİZ firmasına ait benzin istasyonunun ismini ve evimize yaklaşırken yanından geçtiğimiz Yozgat Bulvarı üzerindeki YAYLA TAKSİ durağının önündeki kavşakta bulunan mobese Kamerası numarasını "ANK-0570" ve yine devamında geçtiğimiz MİS BAŞAK fırınının bulunduğu kavşaktaki Mobese Kamerası numarasını "ANK- 0571" ve çocuklarımla beni eve getiren taksi plakasını incelenmek üzere Savcılığa verdim. Ardından Esertepe karakoluna gidip başımdan geçenleri aktardım. Şu ana kadar olumlu bir netice alamadı

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları Komisyonuna başvurduğum Komisyon üyesi 34 vekili tek tek dolaştım, yerinde bulabildiklerime durumumuzu anlatmaya çalıştım. Ayrıca Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezine, Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezine, Ankara Valiliği İnsan Hakları Kuruluna, Anayasa Mahkemesine, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine, Birleşmiş Milletlere ve Sivil İnsan Hakları Kuruluşlarına başvurduğum.

Eşim Salim Zeybek'in sağlığından hayatından ciddi manada endişeliyim. Eşim Salim Zeybek'in bulunması adına çalışmalar yapılmasını ve bu konunun takipçisi olmasını talep ediyorum."

Yine Ankara Yenimahalle’de kaçırıldığı iddia edilen Mustafa Yılmaz’ın eşi Sümeyye Yılmaz, eşinin kaçırılma olayını şu şekilde anlatmıştır:

“Eşim 19 Şubat 2019 sabahı saat 07.20 gibi Etimesgut Elvankent’te bulunan çalıştığı özel Tıp Merkezine gitmek üzere evden çıkmıştı. Ben eşimin işe varmadığını iş yerindeki arkadaşının 11.05 gibi bana gönderdiği mesajla öğrendim. Eşimi telefonda aradım telefonu kapalıydı. Bundan sonra eşimin ailesi ve arkadaşlarını aradım ancak hiçbirinde de yoktu. 20 Şubat 2019 tarihinde Ostim karakoluna eşimle ilgili ifade verdim.

Daha sonra evimizin yakınındaki büfe kamara kayıtlarına bakmaya karar verdim. Büfe kamera kayıtlarında eşim otobüs durağına doğru yürümekte iken karşıdan biri geliyor önce eşimle konuşuyor, sonra eşime sağ eliyle vuruyor, bunun üzerine sendeleyerek eşime karşı yönden gelen sağ ayağı engelli bir kişi koşarak yaklaşıyor ve başına beyaz bir torba geçiriyor. Bu iki kişi eşimi köşede bekleyen araca doğru çekerek bindirdiler.

Eşim fizyoterapisttir hiçbir devlet dairesinde çalışmamıştır. Eşim 09 Ekim 2018 tarihinde FETO soruşturmaları kapsamında tutuklandı 100 gün sonra 08 Ocak 2019 tarihinde 6 yıl 3 ay hükümlü tahliye edildi. 24 Aylık bir kızım var, her geçen gün endişelerimiz daha da artıyor. Kızıma bana ve eşime yapılan bu hukuksuzlukları hiçbir şekilde kabul etmiyorum, gereken işlemlerin yapılmasını talep ediyorum.”

Kaçırıldığı iddia edilen söz konusu şahısların suçları varsa, bağımsız ve tarafsız mahkemelerce yapılacak adil bir yargılama neticesinde ortaya çıkarılmalıdır. Süreç içinde ve masumiyet karinesi çerçevesinde, suçlu olarak herhangi bir muameleye tabi tutulamayacakları hukukun ve hukuk devletinin gereğidir.

Birleşmiş Milletler Evrensel Bildirgesinin 3. Maddesinde düzenlenen “Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır” maddesine; Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen, “Bütün Kişilerin Zorla Kaybedilmeden Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşmesi”ndeki koruma hükümlerine; Anayasanın 19. Maddesinde ifade edilen “Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir” ilkesine açıkça aykırı olan; Türk Ceza Kanununun 109. Maddesinde düzenlenen “Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma” suçunun kapsamına giren uygulamalar asla kabul edilemez.

Hiçbir hukuk devletinde kabulü mümkün olmayan kaçırma, kaçırılma iddiaları karşısında; Türkiye Büyük Millet Meclisini, Hükümeti, Adalet Bakanlığını, Yargıyı, İçişleri Bakanlığını ve ilgili tüm resmi kurumları acil sorumluluk almaya, etkin bir soruşturma yapmaya ve bu olayları her kim yapmış ise ortaya çıkarmaya davet ediyoruz.

MAZLUMDER Ankara Şubesi

Bu açıklamadan 2 gün sonra kayıp şahısların aileleri aranarak yakınlarının durumu hakkında bilgi verildi. Basına yansıyan haber şöyledir:

Kafalarına çuval geçirilerek silah zoru ile kaçırılan 4 kişiden sevindirici haber⁶⁸

29 Temmuz 2019

Ankara'da silah zoru ile kaçırılan 6 kişiden olan Salim Zeybek, Yasin Ugan, Özgür Kaya ve Erkan Irmak'tan haber geldi.

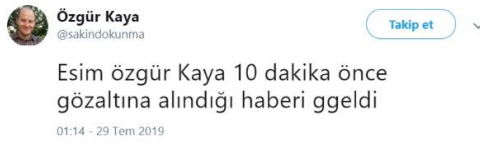
Salim Zeybek'in eşi, Twitter hesabı üzerinden yaptığı açıklamada "Az önce Ankara TEM'den aradılar. Eşimin Ankara TEM'de olduğunu ve sağlığının iyi olduğunu söylediler. Ailecek çok heyecanlandık şu an heyecandan yazamıyorum. Gelişmeleri duyurucam" dedi.

Kaçırılan eşinden haber alan Betül Zeybek; haber alınamayan Gökhan Türkmen ve Mustafa Yılmaz'ın nerede olduklarını ise Adalet Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığına sordu. Betül Zeybek, "Gelse-niz de görüşemezsiniz denildi. Sabahı zor edicez ailece. Ama aklım ortaya çıkmamış olan en uzun sü-redir kaçırılmış olan Gökhan Türkmen ve Mustafa Yılmaz 'da ve ailelerinde.@adalet_bakanlik @TC_icisleri Gökhan Türkmen Nerede? Mustafa Yılmaz Nerede" ifadelerini kullandı.

Aynı saatlerde Mikail Ugan ve Erkan Irmak'tan da haber alındığı duyurusu yapıldı.

Kaçırılan Ugan ve Irmak'ın aileleri sevindirici haberi Twitter hesabı üzerinden paylaştı.

Gece saatlerinde gelen son haber ise Özgür Kaya'dan oldu. Kaya'nın gözaltında olduğu haberi ailesine ulaştırıldı.

⁶⁸ <https://www.tarafsizhaberajansi.com/2019/07/29/kafalarina-cuval-gecirilerek-silah-zoru-ile-kacirilan-4-kisiden-sevindirici-haber/>

Kaçırılan 4 kişinin emniyette olduğu bilgisinin kısa sürede yayılması sonrası gazeteci Banu Güven “Şubat’ta kaçırılan 6 kişiden 4’ü bir anda ışınlanmış gibi emniyete teslim edilmişler. Ne acayip bir durum değil mi? Bu insanları kim kaçırdı, nerede alkoydu? Diğer iki kişi nerede? Gündüz öğreniriz” değerlendirmesinde bulundu.

EK 2: Uşak'ta gerçekleştiği iddia edilen çıplak arama uygulaması

FETÖ soruşturmaları kapsamında gözaltına alınan 14 kadının nezarethaneye girmeden önce çıplak aramaya maruz kaldığına dair haberler üzerine derneğimizce yapılan basın açıklaması

Uşak'ta Gerçekleştiği Söylenen İşkence ve Kötü Muamele İddiaları Ciddiyetle Soruşturulmalıdır!

31 Ağustos Pazartesi günü Uşak'ta, FETÖ soruşturmaları kapsamında 27 kişi gözaltına alınmıştır. Medyaya yansıyan haberlere göre gözaltına alınanlardan 14 kadın, önce İzmir Bozyaka Asayiş Büro'ya getirilmiştir. İddialara göre nezarethaneye girmeden önce kadınlar detaylı aramadan geçmiş, alt iç çamaşırları dizlerine kadar indirtilip otur kalk yaptırılmış, başörtüleri açtırılmış, nezarethanede bone ile kalmaları istenmiştir. İzmir Bozyaka Asayiş Bürodan sevk ile kadınlar Uşak KOM Şubeye getirilmiştir. Burada kadınlar yine detaylı aramadan geçtiklerini, iç çamaşırlarını dizlere kadar indirip üç kere otur kalk yaptırıldığını, normalde gözaltı sürelerinin 4 gün olmasına rağmen 5 gün nezarethanede kaldıklarını, avukat gelmeden önce polis tarafından "mülakat" adı altında 3-4 saat sorguya çekildiklerini, aralarında hasta ve ameliyatlı olanların bulunduğunu, bu kişilerin polisin baskılarından dolayı baygınlık geçirdiğini, 28 Ağustos'ta ameliyat olan kişinin yarasına pansuman yapılması gerekirken pansuman işleminin yapılmadığını, doktor kontrolünde doktora durumunu belirtmesine rağmen doktorun yarasına pansuman yapmadığını ve nezarethanede gece boyunca inlediğini iddia etmişlerdir. Daha sonra mahkemeye çıkarılan kadınlardan 22'si yurtdışı çıkış yasağıyla serbest kalırken, 5'i de tutuklanmıştır.

Medyaya yansıyan olayın ardından MAZLUMDER adına İzmir Bozyaka Asayiş Şube ile görüşülmüş, iddialar sorulmuştur. İzmir Bozyaka Asayiş Şube müdürü, gözaltına alınan kişileri talimatla aldıklarını ilk işlemlerden sonra Uşak KOM Şube'ye gönderdiklerini, kadınların çıplak şekilde aranmasının gerçek olmadığını, sadece uyuşturucu kaçakçılığı gibi suçlarda bu tarz aramaların yapıldığını, başörtülerinin güvenlik gerekçesi ile alınmış olabileceğini, ama hassasiyete dikkat ettiklerini belirtmiştir.

Uşak KOM Şube ile de görüşme talep edilmiş ancak “hiçbir açıklama yapmayacakları, dosyada gizlilik kararı olduğu” cevabı alınmıştır.

Mağdurların ve avukatlarının medyaya yansıyan iddialarını takiben, vaktiyle sesini duyuramamış bazı kişiler de çıkmış, kendilerinin de benzer uygulamalara maruz kaldıklarını söylemişlerdir.

Onur kırıcı davranış bir işkence türüdür. Bu yüzden bu iddialar hafife alınamaz ve görmezden gelinemez.

Anayasa'nın işkence ve kötü muamele yasağını düzenleyen hükmü şu şekildedir: “Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.”(md. 17/3)

TCK'deki işkence suçunu düzenleyen maddede ise şöyle denmektedir: “(Madde 94- (1) Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında üç yıldan oniki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”

Avukat gelmeden gözaltındaki kişi ile görüşüp baskı yapmak, kadınların başörtülerini çıkartmak ve çırlıçıplak soyundurup otur kalk yaptırmak suçtan bağımsız davranışlar olup, açık bir insan hakkı ihlalidir; kabul edilemez. Bu ve benzeri kabul edilemez tutumların önüne geçmek için iddiaların derhal etkin bir soruşturulması ve sorumluların cezalandırılması gereklidir.

MAZLUMDER olarak işkence ve kötü muameleye geçit vermemek için;

- Medyada yer alan iddiaların araştırılarak etkin şekilde soruşturulmasını
- Sorumluluğu tespit edilenlerin görevlerine son verilerek cezalandırılmalarını

Kamuoyu adına talep ederiz.

MAZLUMDER

EK 3: Gözaltında başörtüsünün alınmasıyla ilgili MAZLUMDER tarafından hazırlanmış raporlar

Mersin KOM'da gözaltındaki kadınların başlarının açtırıldığı bilgisi üzerine MAZLUMDER Adana Şubesi tarafından hazırlanan rapor

1. MERSİN KOM GÖZLEM RAPORU

1.1. İNCELEME VE GÖZLEMLER:

“İnanç Özgürlüğü” temel insan hakkıdır. Bu bağlamda devletin güvenlik görevlileri görevlerini ifa ederken insan hakkına ilişkin hususlarda azami özen ve dikkati göstermekle yükümlüdürler. Mazlumder'in görevlerinden biri de hak ihlallerini gözlemek ve gerekiyorsa kamuoyu ile paylaşmaktır.

1.1.1. RAPOR DÜZENLENMESİNE KONU OLAY:

Yönetim kurulu üyemiz Av. Ali Çaldır, Mersin İl Emniyet Müdürlüğü KOM Şube Müdürlüğü tarafından gözaltına alınmış bir kadın şüpheli ile görüşmesi esnasında, bu kişinin “Nezarethanede başörtümüzü çıkartıyorlar” şeklindeki beyanı üzerine, konu ile ilgili olarak genel başkanımızı ve şubemizi bilgilendirmiş, bunun üzerine şubemiz yönetim kurulunun aldığı kararla olayın gözlemlenip, gözaltındaki kadınlarla ve yetkililerle görüşülmesi ve rapor düzenlenmesi için bir heyet oluşturulmasına karar verilmiştir.

1.1.2. GÖZLEMCİ HEYETİ:

Heyetteki Kişiler: 1. Mehmet Ali ÖNAL; Mazlumder Adana Şube Başkanı, Avukat, 2. Orhan GÖKTAŞ; Mazlumder Genel Yönetim Kurulu Üyesi, 3. Hüseyin Can GÖKTAŞ; Mazlumder Üyesi, Hukukçu.

1.1.3. GÖZLEMİN TARİHİ VE YERİ:

Konunun MAZLUMDER Genel Başkanı Ramazan Beyhan'a bildirilmesi ile genel başkanın Mersin Valiliği ile yaptığı görüşmesi neticesinde, Mersin Valiliği Özel Kalem Müdürlüğü'nün yönlendirmesi

ile Mersin İl Emniyet Müdürlüğü KOM Şube müdürlüğüne görüşme ve gözlem yapmak üzere 19.01.2018 tarihinde saat 15.45 sularında Mersin'e intikal edilmiştir.

1.1.4. YAPILAN GÖRÜŞMELER:

1. KOM Şube Müdürü Murat Cihan'la yapılan görüşme;

Görüşme Kom Şube Müdürlüğünün Müdüriyet odasında yapıldı, görüşmede heyetimiz ve şube müdürü yanında aynı şubeden bir komiser de hazır bulundu.

Görüşme sebebimiz şube müdürü Murat Cihan'a anlatıldı.

Murat Cihan, ziyaretimiz ile ilgili olarak amirleri tarafından bilgilendirildiğini ifade etti. Konu ilgili olarak **“kendilerinin görevi gereği yasal prosedürlere uyarak gözaltı gerçekleştirdiklerini, nezarethanede de kişilerin güvenliği korumakla mükellef olduklarını bundan dolayı ayakkabı bağı, kemer gibi kişinin kendisine veya başkasına veya başkasının kişiye zarar verebileceği giysileri çıkartıkları gibi başörtüsünün de aynı gerekçe ile çıkarttıklarını”** söyledi. Heyet olarak, ayakkabı bağı ve kemer gibi eşyaların inançsal bir değerinin olmadığı, ancak başörtüsünün İslam inancına ait bir değer olduğu, bu sebeple çıkartılmasının insan hakkı ihlali olduğu beyan edilerek, bu uygulamamanın hukuki bir dayanağının olup olmadığı soruldu.

Murat Cihan cevaben, özel olarak başörtüsü ile ilgili yasal bir dayanağın olmadığını ancak “güvenlik” genel kuralı içerisinde yapıldığını, ayrıca başörtüsünün dinin gereği olduğunu bildiklerini, kendilerinin de bu konuda hassas olduklarını bu yüzden kadınların nezarethanesinin erkeklerden tamamen ayrıldığını, nezarethanede kadın görevlinin bulunduğunu, erkek personelin veya gözaltındaki erkek şahısların kadınları asla görmediğini, o bölümdeki kameraların da sadece kadın görevliler tarafından görüldüğünü/izlendiğini söyledi.

Heyetimiz, nezarethaneyi görmek ve heyet başkanı Avukat Mehmet Ali Önal'ın gözaltında bulunan kadınlarla görüşmesi yönündeki talebini iletti.

Murat Cihan, nezarethanenin kendi şubeleriyle diğer şubelerin ortak kullandığını ancak nezarethanenin sorumluluğunun Asayiş Şube Müdürlüğünde olduğunu söyledi.

2. Asayiş Şube Müdürü Zeki Avşar'la yapılan görüşme;

Görüşme Asayiş Şube Müdürü Zeki Avşar'ın odasında yapıldı.

Zeki Avşar da konu ile ilgili Kom Şube Müdürü Murat Cihan ile yapılan görüşmede ifade edilen benzer ifadelerde bulundu.

Nezarethane bize ait olup ancak KOM da kullanılmaktadır, şüpheliler ile görüşme taleplerinin KOM Şubeye iletilmesi gerektiğini, zira gözaltında bulunan şüphelilerin KOM şube müdürlüğünce yürütülen soruşturmalarla ilgili gözaltında bulunduğunu, beyan etti.

3. KOM Şube Müdürü Murat Cihan'la yapılan ikinci görüşme;

Beyan üzerine yeniden KOM şube müdürü ile görüşülerek, taleplerimiz kendisine iletildi. Şube Müdürü Murat Cihan soruşturmayı yürüten cumhuriyet savcısıyla görüşmesi gerektiğini söyleyerek yanımızdan kısa bir süre ayrılıp akabinde yeniden geldi. Gözaltındaki kadınlarla görüşme talebimizin

yazılı olarak bildirmemiz istendi. Ancak buna rağmen nezarethaneyi görmemize ve gözaltındaki kadınlarla görüşmemize evvelce izin verilmemişse de ısrar üzerine heyetimiz nezarethaneye götürüldü. Heyetimiz nezarethaneye ulaştığında, nezarethanenin kapısının dış tarafında sivil giyimli bir erkek görevlinin bulunduğu görüldü. Nezarethanenin kadın ve erkekler için ayrı bölümlerinin bulunduğu görüldü. Nezarethanenin kapısının iç tarafında sivil giyimli bir kadın kadını görevlinin bulunduğu görüldü.

Heyetimize erkek ve kadınların birbirini görmelerinin mümkün olmadığı, nezaretteki kameralara ait görüntülerin yalnızca kadın görevliler tarafından izlenebildiği beyan edilmişse de fiili durum hakkında bir gözlem ve tespit yapmamız mümkün olmamıştır.

Bilahare, ısrarımız üzerine gözaltında bulunan kadınlarla görüşme talebimiz kabul edilmiş, görüşmek istemeleri şartıyla, heyette bulunan Avukat Mehmet Ali Önal'ın gözaltındaki kadınlarla görüşmesi kabul edilmiştir.

Kadın görevli durumu tutuklu kadınlara iletmış, görüşmeyi kabul eden dört kadınla görüşme sağlanmıştır.

4. GÖZALTINDAKİ KADINLARLA YAPILAN GÖRÜŞME:

Görüşme KOM Şubenin bekleme salonunda gözaltında bulunan kadınlardan dördünün de aynı anda hazır bulunduğu ortamda teker teker konuşularak yapıldı.

Gözaltındaki kadınlar yapılan bu görüşmede;

- Görevlilerin kendilerine kibar davrandıklarını, ölçülü bir üslupla yaklaştıklarını, kötü muamele görmediklerini,
- Namaz kılmak istediklerinde ve avukatla görüşmeye çıktıklarında ve başka bir sebeple dışarı çıkarıldıklarında ancak başörtülerinin kendilerine verildiğini ancak lavabo ve tuvalet ihtiyacı için çıktıklarında başörtülerinin kendilerine verilmediğini, lavabo ve tuvalet ihtiyacı için çıktıklarında zaman zaman erkek görevliyle karşılaştıklarını,
- Yemeğin erkek görevli tarafından dağıtıldığını erken görevlinin başları açık olduğu halde kendilerini gördüklerini,
- Yemeklerin ekmek arasına konularak verildiğini ve kötü olduğunu,
- Kendilerine yalnızca yemek öğünlerinde su verildiğini, verilen suyun yarım litre şişe su olduğunu, bu miktarın yetersiz olduğunu, bunun dışında ancak lavabolardan su alınmasına müsaade edildiğini ancak lavaboların kirli ve sağlıksız durumda olduğunu,
- Memurların ön görüşme/mülakat adı altında kendilerine avukatları hazır bulunmaksızın sorular sorulduğunu, buna görüşmelere ilişkin notların tutulduğunu, beyan etmişlerdir.

Yapılan görüşmeler neticesinde mevcut durum KOM şube müdürü ile görüşülmüş, eksik olan durumların giderileceği daha hassas davranılacağı heyetimize beyan edilmiştir.

1.2. NETİCE VE TESPİTLER:

Yapmış olduğumuz görüşmeler ve gözlemler neticesinde:

1. Mersin İl Emniyet Müdürlüğü KOM Şube müdürlüğü tarafından gözaltına alınıp nezarethanede tutulan kadınların nezarethanede başlarının açtırıldığı,
2. Nezarethanede dağıtılan yemeklerin erkek ve kadın görevlilerce dağıtıldığı,
3. Kadınların lavabo ve tuvalet ihtiyaçları için buldukları bölümden başı açık olarak çıktıkları, başları açık olduğu halde erkek görevlilerce görüldükleri,
4. Nezarethanelerde bulunan kamera görüntülerinin erkek personeller tarafından da görülebilme ihtimalinin kuvvetli olduğu,
5. Yemeklerin kötü olduğu, su ihtiyaçlarının yeterli ve uygun şartlarda karşılanmadığı gibi ihlallerin olduğu gözlenmiştir.
6. Avukat nezaretinde olmaksızın ön görüşme/mülakat adı altında yapılan görüşmelerin ve tutulan notların şüphelinin özgür iradesi ile vermesi gereken ifadesini yönlendirebileceği, bunun da savunma hakkının ihlali niteliği arz edebileceği,

hususları heyetimizce tespit edilmiştir.

23.01.2018

MAZLUMDER ADANA ŞUBESİ

NOT: Yönetim Kurulu üyemiz Av. Ali Çaldır, 22.01.2018 tarihinde gözaltındaki kadınlardan biri ile yaptığı görüşmede, görevlilerin daha hassas davrandıklarını, lavabo ve tuvalet ihtiyacı için çıktıklarında erkek görevli ile karşılaşmadıklarını, artık erkek görevlilerin kendilerini yemek dağıtmaya artık yalnızca kadın personelin geldiğini, istedikleri miktarda su ihtiyaçlarının ambalajlı su verilmek suretiyle karşılandığını, görüştüğü kişinin kendisine anlattığını heyetimize beyan etmiştir

Batman ilinde gözaltındaki kadınların başlarının açtırıldığı bilgisi üzerine MAZLUMDER GYK üyesi Tevfik DURMAZ tarafından hazırlanan rapor

2. BATMAN, "GÖZALTINDA BAŞÖRTÜSÜ ÇIKARILAN KADINLAR" RAPORU

2.1. Genel Olarak

Halkların Demokratik Partisi (HDP) Batman İl Başkanlığı binasına 10 Aralık 2018 günü yapılan polis baskınında 19 kadının gözaltına alındığı ve gözaltı sırasında içlerinden bazılarının "başörtülerinin zorla alındığı, başörtüsüz olarak bekletildikleri" bilgisi üzerine Genel Yönetim Kurulu Üyemiz Ahmet Tevfik Durmaz, Batman'a giderek incelemede bulundu. Gözaltı işlemlerinin muhatabı ve ilgilisi olan yedisi kadın, ikisi erkek olmak üzere toplam dokuz kişi ile görüşme yaptı. İddianın incelenmesi kapsamında ayrıca Batman Barosu Başkanlığı ve Ak Parti Batman İl Başkanlığı ile de konu görüşüldü.

2.2. Gözaltına Alınanlarla Görüşme

20 Aralık 2018 günü Batman HDP İl Başkanlığı binasında yüz yüze gerçekleştirilen görüşmeye gözaltında başörtüsünün alındığını ve başörtüsüz olarak bekletildiklerini ifade eden Sebahat ACAR ve

Songül KORKMAZ; gözaltına alınan ve olayın tanıkları olan Zozan ŞİMŞEK ve Vildan Ergül TİLEY; gözaltına alınan kadınların avukatı Av. Kübra DEMİR; gözaltına alınan ve HDP İl Başkanlığında Yönetici olan Av. Zedan EKMEK ve Av. Osman BOZKARA; gözaltına alınan kadınların sorunlarıyla ilgilenen Av. Nuri MEHMETOĞLU ile Av. Ezel AYDIN katılmışlardır. Görüşmeye katılanlar Derneğimizle şu bilgileri paylaşmışlardır:

Görüşmeye katılanlar 10 Aralık günü Tutuklu HDP Hakkari Milletvekili Leyla Güven'in açlık grevine destek olmak amacıyla Tevgera Jinên Azad (TJA) üyesi bir grup arkadaşlarıyla açlık grevine başladıklarını ve akşam saat 20:00 civarında HDP il binasında, yerde seccadeleriyle namaz kılip Yasin okudukları bir esnada hayli kalabalık bir polis grubu tarafından baskın yapıldığını ifade etti. Şiddet kullanarak ve kural tanımaksızın tutularak Terörle Mücadele Bürosu'na (TEM) götürüldüklerini, çekişmelerde Sebahat Acar'ın omzunun gözle görünür biçimde zarar gördüğünü ve buna rağmen Adli Tıp Kurumu'nun "darp yoktur" raporu verdiğini söylediler. Ayrıca gözaltına alınanların Yasin-i Şerif cüzü dışında bütün eşyalarını (el çantası 2 vs.) HDP il binasında bırakmak zorunda kaldığını ve polisin eşyaları almaya izin vermediğini anlattılar.

Gözaltına alınanlara; "Eşarplarınız HDP il binası baskınında mı zorla çıkarıldı?" diye soruldu. "Hayır! Eşarplarımız TEM'de çıkarıldı" şeklinde cevap verdiler.

Namaz kıldıkları yerin sorulması üzerine ise kendileriyle görüşülen aynı oda olduğunu söylediler. Çekilen resimlerde oda ve namaz kılındığı söylenen yer görülmektedir. Mekân herkesin girip çıktığı işlek bir ofis olup, toplantı masası ve sandalyeler bulunmaktadır ve yaklaşık 22 m2 büyüklüğündedir.

Gözaltına alınanların 19 kadın ve 8 erkek, toplam 27 kişi olduğunu ve iki gurup halinde gözaltına alındıklarını söylediler. Başörtülü ve tülbentli kadınların ilk grupta yer aldığını ve TEM'de başları açıldıktan sonra kadınların ayrı bir odaya, erkeklerin ayrı bir odaya alındığını söylediler.

"Başörtü ve tülbent çıkarıldıktan sonra yerine bone verildi mi?" diye soruldu; "Hayır! Bone vermediler" şeklinde cevap verdiler. Gözaltına alınan başörtülü kadınlardan Sebahat ACAR, TEM'e getirilen ikinci gruptaki arkadaşlarının tülbentlerinin zorla çıkarılmadığını ve yanlarına (gözaltı odasına) tülbentli olarak getirildiklerini söyledi. Başörtüsü ve tülbendi zorla çıkarılan kadınlara, niye şikâyetçi olmadıkları soruldu. "Aklımıza gelmedi ve avukatlarımız da bize söylemediler. Lakin ifade tutanağına başörtümüzü zorla çıkardıklarını kaydettirdik" diye cevap verdiler. İfade tutanağının bir nüshasının istenmesi üzerine, Avukat Kübra Demir ile görüşüp bir nüshasını verdiler. İfade tutanağında iddia sahiplerinin "**Nezarette başörtümüzün alınmasını hakaret ve inanca saygısızlık olarak görüyorum. Psikolojik şiddet olarak nitelendiriyorum.**" şeklinde beyanda buldukları ve bunun tutanağa geçirildiği görüldü.

Av. Zedan Ekmen ve Av. Osman Bozkara'ya, şikâyetçi olmama sebepleri soruldu. "O esnada düşünemedik. Fakat süremiz var şikâyetçi olacağız." şeklinde cevap verdiler. Ayrıca, görüşme yapılan günün sabahı (20 Aralık 2018), gözaltına alınan 27 kişi ve İnsan Hakları Derneği'nin katılımıyla Batman Barosu'nda basın açıklaması yaptıklarını eklediler.

Gözaltına alınan 27 kişinin bir gün süreyle gözaltında tutulduğu öğrenildi.

2.3. Batman Barosu İle Görüşme

Aynı gün Batman Baro Başkanı Av. Abdulhamit ÇAKAN ile yüz yüze görüşüldü. Bahsi geçen hadise üzerine görüş alışverişinde bulunuldu. Baro başkanı, polisin yaptığı uygulamanın kanuni olduğunu, TEM'e gelen her sanığın intihar için kullanılacak ayakkabı bağcığı, kemer, eşarp ve benzeri örtülerinin alındığını söyledi. Fakat polisin bir duyarlılık olarak eşarp ve örtüyü almayı ihmal ettiğini ifade etti.

2.4. Ak Parti Batman İl Başkanıyla Görüşme

AK Parti Batman İl Başkanı Murat Güneştekin'in bu meseleyle ilgili bazı çalışmalar yaptığı duyumu üzerine aynı gün kendisiyle görüşme yapıldı.

Ak Parti İl Başkanı, HDP'lilerin kamuoyuyla paylaştıkları bilgilerin doğru olmadığını, eşarpların HDP il binasında çıkarılmadığını, TEM'de kadınların koğuşunda çıkarıldığını ve yerine bone verildiğini söyledi.

2.5. Değerlendirme

Adana Şubemizin 23.01.2018 tarihinde hazırladığı "Mersin Kom Gözlem Raporu"nda ifade edildiği gibi Mersin'de yaşanan olayın bir başka örneğinin Batman TEM'de de yaşandığı anlaşılmaktadır. Gözaltına alınan kimselerin intihar teşebbüsünü engellemek amacıyla polise verilmiş olan yetki, din ve vicdan özgürlüğünü ihlal eden uygulamalara zemin hazırlamaktadır. Bu yetki din ve vicdan özgürlüğünün korunmasını polisin şahsi duyarlılığına bırakmakta ve polis ancak "ihmal" yolu ile duyarlılık gösterebilmektedir. Polis duyarlılık gösterip (ihmalde bulunup) kadınlara ait bölümde başörtüleri aldığında bile mesele çözülmüş olmamaktadır. Mekânın kamera görüntüleri erkekler tarafından da izlenebileceği için başörtüsünün dokunulmazlığı yine ihlale uğrayacaktır.

Din ve vicdan özgürlüğünün kısıtlanmasından çok çekmiş insanların işbaşında olduğu günümüz Türkiye'sinde, başörtüsünün korunmasını ancak "ihmal" ile mümkün hale getiren ironik durum asla kabul edilemez.

MAZLUMDER olarak mağdurlara geçmiş olsun dilekelerimizi iletiyor ve yetkili mercilere;

- Din ve vicdan özgürlüğünü ihlal eden düzenlemelerin kaldırılması ve uygulamaların sona erdirilmesi,
- Polisi ihmalkâr olmak mecburiyetinde bırakan ve ihmalkâr olmayan polislerin ise din ve vicdan özgürlüğünü ihlal etmek zorunda kaldığı garip durumun derhal önüne geçilmesi,
- Gerekli mevzuat düzenlemeleri yapılarak gözaltı ve tutuklama koruma tedbirleri sürecinde din ve vicdan hürriyetinin teminat altına alınması,

çağrısında bulunuyoruz.

24.12.2018

MAZLUMDER

EK 4: İlgili kurumlara kolluk uygulamalarını denetleme yetkisi veren hukuki düzenlemeler

- Emniyet Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanlığı Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği⁶⁹
- Emniyet Teşkilat Kanunu⁷⁰
- 6713 Sayılı Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması Hakkında Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmelik⁷¹
- Adli Kolluk Yönetmeliği⁷²
- İl İdaresi Kanunu⁷³
- İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik⁷⁴
- İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun⁷⁵
- Devlet Denetleme Kurulu Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi⁷⁶
- 5176 Sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun⁷⁷
- Jandarma Genel Komutanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği⁷⁸
- Sahil Güvenlik Komutanlığı Denetleme, Teftiş ve Tetkik Yönetmeliği⁷⁹
- İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Çalışma Yönetmeliği⁸⁰

⁶⁹ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=31403&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

⁷⁰ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.3201.pdf>

⁷¹ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.1401.pdf>

⁷² <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=8201&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

⁷³ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5442&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=3>

⁷⁴ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6305&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

⁷⁵ <http://www.isgsp.info/Dokuman/1.5.3152.pdf>

⁷⁶ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.5.pdf>

⁷⁷ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5176.pdf>

⁷⁸ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/03//20180309-1.htm>

⁷⁹ <https://www.sg.gov.tr/kurumlar/sg.gov.tr/mevzuatlar/yonetmelikler/Sahil-Guvenlik-Kligi-Denetleme-Yonetmeli.pdf>

⁸⁰ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4619&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

